

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SALDIRGANLIK
YÖNELİMLERİ İLE EBEVEYNLERİNİN ANNE BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Cansın Ebru Yıldızbaş

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2019

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SALDIRGANLIK YÖNELİMLERİ İLE
EBEVEYNLERİNİN ANNE BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

Cansın Ebru Yıldızbaş

Danışman

Doç. Dr. İkbâl Tuba Şahin Sak

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2019

KABUL VE ONAY

Cansın Ebru YILDIZBAŞ tarafından hazırlanan "Okul öncesi Dönem Çocukların Saldırganlık Yönelimleri İle Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 12.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Nuran TUNCER (Başkan)

Doç. Dr. İlkbal Tuba ŞAHİN SAK (Danışman)

Doç. Dr. Ramazan SAK (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun Ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12/07/2019

Cansın Ebru Yıldızbaş

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında bana gösterdiği anlayış ve sağladığı katkılardan dolayı değerli danışmanım Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK'a, her zaman bilgi ve deneyimlerine başvurduğum, eleştiri ve katkılarıyla bana destek olan değerli hocalarım Doç. Dr. Ramazan SAK'a, Doç. Dr. Fuat TANHAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Necdet TAŞKIN'a, jürimde bulunarak değerli önerilerini benimle paylaşan sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Nuran TUNCER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın uygulanması aşamasında desteklerini esirgemeyen sayın meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Başarılı olmam ve daha başarılı işler yapmam için beni destekleyen, sevgilerini, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen hayatımdaki en değerli varlıklara, sevgili anneme ve şu an hayatta olmayan babama, kardeşlerim Yalçın Varol'a ve Berat Alper'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

YILDIZBAŞ, Cansın Ebru. *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri İle Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2019.

Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklarındaki saldırganlık yönelimi ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Buna ek olarak ebeveynlerin yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, aylık gelirleri, medeni durumları gibi bazı değişkenlerin çocukların saldırganlık yönelimi ve ebeveynlerin anne baba tutumları üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın örneklemi 506 ebeveyn ve 506 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen “Ebeveyn Tutumları Ölçeği” ve Kaynak, Kan ve Kurtulmuş (2016) tarafından hazırlanan “36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi için, bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Çalışmanın sonuçları, ebeveynlerin anne-baba tutumlarının yaşlarına göre farklılık göstermezken, medeni durumlarına, cinsiyetlerine, eğitim durumlarına, yaşadıkları eve, aylık gelirlerine, sahip oldukları çocuk sayısına, ilk çocuklarına sahip olma yaşlarına, ölçekte esas alınan çocuğun cinsiyeti, yaşı, okul öncesi eğitim aldığı süre ve kaçınıcı kardeş olduğuna göre Ebeveyn Tutum Ölçeğinin bazı alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Çocuğun saldırganlık yöneliminin ise ebeveynlerin yaşı, sahip oldukları çocuk sayısı, ölçekte esas alınan çocuğun cinsiyeti, yaşı, okul öncesi eğitim aldığı süre ve kaçınıcı kardeş olduğuna göre farklılaşmazken; ebeveynlerin eğitim durumları, medeni durumları, yaşadıkları ev, aylık gelirleri ve ilk çocuklarına sahip olma yaşlarına göre farklılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, anne-baba tutumları boyutlarından “demokratik tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki; diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında ise negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. “Otoriter tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık”

ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki; “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ve “kendine yönelik saldırganlık” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Son olarak, “izin verici tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler

Saldırganlık yönelimi, anne-baba tutumları, okul öncesi dönem çocukları.

ABSTRACT

YILDIZBAŞ, Cansin Ebru. *Relationship between Preschool Children's Aggression Tendency and Their Parents' Parenting Attitudes*, Master's Thesis, Van, 2019.

The aim of this study was to investigate the relationship between preschool children's aggression tendency and their parents' parenting attitudes. Also, the effects of some variables such as age, gender, educational status, monthly income, marital status of parents on preschool children's aggression tendency and parents' parenting attitudes were examined.

The sample of the study consisted of 506 parents and 506 children. As the data collection tool, "Personal Information Form" prepared by the researcher, the "Parents Attitude Scale" developed by Karabulut, Demir and Şendil (2008), and "Aggression Tendency Scale for 36-72 Months-Old Children" developed by Kaynak, Kan and Kurtulmuş (2016) were used. Data was analyzed through independent-samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson correlation analysis.

Findings of the study showed that parents' parenting attitudes did not differ according to their ages but there was a statistically significant difference in some sub-scales of Parents Attitude Scale (PAS) according to parents' marital status, gender, educational status, the house type they lived, monthly income, number of their children, the age that they had their first child, gender, age, birth order and period of attending a preschool institution of the child considered while responding the scale. Also, no statistically significant differences were found in children's aggression tendency according to their parents' age, number of children, and gender, age, birth order and period of attending a preschool institution of the child considered while responding the scale. However, there was a statistically significant in some sub-dimensions of Aggression Tendency Scale for 36-72 Months-Old Children according to parents' educational status, marital status, the house type they lived, monthly income and the age that they had their first child.

Also, there was a moderate negative relationship between democratic sub-scale of PAS and physical aggression towards others sub-dimension of Aggression Tendency Scale for 36-72 Months-Old Children. There was a weak negative relationship between democratic sub-scale of PAS and other sub-dimensions of

Aggression Tendency Scale. There was a moderate positive relationship between authoritarian sub-scale of PAS, and physical aggression towards others and aggression against objects/items sub-dimensions of Aggression Tendency Scale. There was a weak positive relationship between authoritarian sub-scale of PAS, and relational aggression towards others and self-directed aggression sub-dimensions of Aggression Tendency Scale. Lastly, there was a weak positive relationship between permissive sub-scale of PAS, and all sub-dimensions of Aggression Tendency Scale.

Key Words

Aggression tendency, parenting styles, preschool children.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
1.BÖLÜM :GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Çocuklarda Saldırganlık Yönelimi ve Saldırganlık Davranışı	2
1.3. Anne Baba Tutumları	3
1.4. Araştırmanın Amacı	5
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.7. Araştırmanın Varsayımları	9
1.8. Tanımlar	9
2. BÖLÜM : KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Saldırganlık ve Saldırganlığın Gelişimi	10
2.1.1. Saldırganlığın Gelişimi	11
2.1.2. Saldırganlık İle İlgili Kuramlar	11
2.1.2.1. <i>Psikanalitik Kuram</i>	12
2.1.2.2. <i>Sosyal Öğrenme Kuramı</i>	13
2.1.2.3. <i>Engellenme-Saldırganlık Kuramı</i>	14
2.1.3. Saldırganlığın Çeşitleri	15
2.1.4. Saldırganlık İle İlgili Yapılan Araştırmalar	15
2.2. Anne Baba Tutumları	18
2.2.1. Anne Baba Tutumlarıyla İlgili Modeller	18
2.2.1.1. <i>Psikodinamik Model</i>	19
2.2.1.2. <i>Davranışçı Model</i>	19
2.2.1.3. <i>Baumrind'in Sınıflandırması</i>	19
2.2.1.4. <i>Martin ve Maccoby'nin Modeli</i>	20
2.2.2. Anne Baba Tutumlarının Sınıflandırılması	21
2.2.2.1. <i>Demokratik Anne Baba Tutumu</i>	21

2.2.2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu.....	21
2.2.2.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	22
2.2.2.4. Koruyucu Anne Baba Tutumu	22
2.2.3. Anne Baba Tutumları İle İlgili Yapılmış Olan Araştırmalar	23
2.2.4. Anne Baba Tutumu ve Saldırganlık	24
3. BÖLÜM: YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Evren ve Örneklem	26
3.3. Veri Toplama Araçları	28
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	28
3.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği	28
3.3.3. Saldırganlık Yönelim Ölçeği	29
3.4. Veri Toplama Süreci	30
3.5. Verilerin Analizi	30
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	32
4.1. Ebeveynlerin anne-baba tutumlarına ilişkin bulgular	32
4.2. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine ilişkin bulgular	41
4.3. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular	50
5. BÖLÜM: TARTIŞMA	53
6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	63
6.1. Sonuçlar	63
6.2. Öneriler	67
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	85
EK 1. Kişisel Bilgi Formu.....	85
EK 2. Ebeveyn Tutumları Ölçeği.....	86
EK 3. 36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği.....	87
EK 4. Ölçek İzinleri.....	88
EK 5. Ölçeklerin Uygulanabileceğine Dair Milli Eğitim Bakanlığı Onayı.....	89

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler	27
Tablo 2. Anne baba tutumları	32
Tablo 3. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının cinsiyet değişkeni açısından analiz sonuçları	33
Tablo 4. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaş değişkeni açısından analiz sonuçları	33
Tablo 5. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının eğitim durumu değişkeni açısından analiz sonuçları	34
Tablo 6. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının medeni durum değişkeni açısından analiz sonuçları	35
Tablo 7. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaşanılan ev değişkeni açısından analiz sonuçları	36
Tablo 8. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının aylık gelir değişkeni açısından analiz sonuçları	37
Tablo 9. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuk sayısı değişkeni açısından analiz sonuçları	37
Tablo 10. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının ilk çocuklarına sahip olma yaşları değişkeni açısından analiz sonuçları	38
Tablo 11. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından analiz sonuçları	39
Tablo 12. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun yaşı değişkeni açısından analiz sonuçları	39
Tablo 13. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından analiz sonuçları	40

Tablo 14. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun doğum sırası değişkeni açısından analiz sonuçları	41
Tablo 15. Çocukların saldırganlık yönelimleri	42
Tablo 16. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın yaşı değişkeni açısından analizi	42
Tablo 17. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın eğitim durumu değişkeni açısından analizi	43
Tablo 18. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından analizi	44
Tablo 19. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin yaşanılan ev değişkeni açısından analizi	45
Tablo 20. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin aylık geliri değişkeni açısından analizi	46
Tablo 21. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından analizi	47
Tablo 22. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaş değişkeni açısından analizi	47
Tablo 23. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından analizi	48
Tablo 24. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun yaşı değişkeni açısından analizi	48
Tablo 25. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından analizi	49
Tablo 26. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun doğum sırası değişkeni açısından analizi	50
Tablo 27. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiye ait analiz sonuçları (korelasyon analizi)	50

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İnsan doğumdan itibaren sosyalleşmeye başlamaktadır. İlk olarak ailede başlayan bu süreç, akranlarla da kurulan iletişim sonucu gelişmekte, genişlemektedir. İlk sosyalleşme ortamı aile olduğu için, ebeveynlerin çocuk üzerinde kalıcı ve büyük etkileri olmaktadır. Bir başka ifadeyle, ailenin çocuk gelişimindeki rolü oldukça önemlidir. Özellikle ebeveynlerin çocuk yetiştirmede benimsediği tutum, çocuğun ileriki yaşamını etkilemektedir. Örneğin; benimsedikleri tutuma bağlı olarak kendi aralarında tutarsızlıklar yaşayan ebeveynlerin çocukları, onlarla etkili şekilde iletişim kuramamakta, hatta aile dışındaki sosyal çevrelerine uyumda da zorluklar yaşamaktadırlar (Günindi, 2011).

Çocukların dış çevre ile en çok iletişime geçtiği, bir başka deyişle aile dışında ilk sosyalleştiği yer okul öncesi eğitim kurumudur. Bu süreçte çocuk yeni insanlarla tanışmakta, yeni bir çevre ile iletişime geçmekte ve bazı temel davranışlar edinmektedir (Karaca, Gündüz ve Aral, 2011). Ayrıca, çocuğun sosyalleşmesi desteklenmekte, daha sosyal, daha özgüvenli ve kendini daha rahat ifade edebilen çocukların yetiştirilmesine katkı sağlanmaktadır (Kandır ve Alpan, 2008)

Saldırganlık davranışına yönelim de bu dönemde gözlenmeye başlanmaktadır çünkü okul öncesi dönemle birlikte artan sosyal ilişkiler akran şiddetini gündeme getirmektedir. Bu durumda da bu süreçte gözlenen bu tür bir yönelim normal sayılabilmektedir. Çocuğun hayatında karşılaştığı psikolojik, sosyolojik durumunun dışa yansımaları olarak tanımlanabilen saldırganlık yönelimi, diğer çocukları itip kakma, ısırma, onlara tükürme, vurma, sözel saldırı cümleleri kullanma şeklinde görülebilmektedir (Gülay, 2010).

Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında öfke ve saldırganlık kavramlarının ortak olarak hatta aynı kavramlar olarak ele alındığı görülmektedir (Cüceloğlu, 1996; Nazik, 2001). Fakat bu iki kavramın birbirinden farklı kavramlar olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır (Anderson, 1992; Schuerger, 1979). Özmen'e (2004) göre

bu iki kavramın uzun yıllar boyunca bir arada kullanılması aynı kavramlar gibi algılanıp kullanılmasına neden olmaktadır.

Boxer ve Tisak (2005) saldırganlığı, herhangi bir canlıya yönelik rahatsız edici davranışlar sergilemek olarak tanımlamaktadır. Saldırganlık yönelimi ise bu davranışları gösterme eğilimi şeklinde ifade edilmektedir. İlk olarak çocukluk döneminde karşılaşılan saldırganlık yönelimi ileriki yaşlarda da görülebilmekte, rol model alınan ebeveynlerin verdiği mesajlar ve benimsediği tutumlar sonucu artabilmektedir (Köksal, 2016). Çünkü ebeveynlerin bilinçli-bilinçsiz tutumları bu yönelimleri pekiştirilebilmektedir (Starzyk ve Marshall, 2003).

1.2. Çocuklarda Saldırganlık Yönelimi ve Saldırganlık Davranışı

Davranış sorunları, bazı kurallar ve toplumsal değerlerin gerektirdiği yaşa uygun davranış kalıplarının aksine yineleyici ve sürekli görülen davranış örüntüleridir. Saldırganlık davranışı ise, zorbalığı, kavgacılığı ve bencilliği içeren yineleyici davranış örüntüleridir (Derman ve Başal, 2013). Ballard, Rattley ve Fleming'e (2004) göre ise saldırganlık bir diğer canlıya fiziksel veya duygusal zarar verme durumudur.

Çocuktaki davranış problemleri, çocuğun okul başarısını ve sosyal uyumunu önemli derecede etkilemektedir. Okul öncesi dönem çocuklarında ise davranış sorunları, psikososyal gelişime yeteri kadar dikkat edilmemesi nedeniyle fark edilememektedir. Davranış sorunlarının erken tanısı iyileştirilmesi açısından önemlidir. Fakat okul öncesi çocuklarda davranış sorunlarının fark edilmesi ya da tespit edilmesi bir hayli güçtür. Bu süreç uzun bir gözlem ve detaylı bilgi gerektirdiği için çoğu zaman sorunlar anlaşılammaktadır. Bu nedenle anne babalardan alınan bilgiler, davranış sorunlarının tespit edilmesinde önemli rol oynamaktadır (Crnic, Gaze ve Hoffman, 2005; Jonston, 1996; Uyanık, Şimşek ve Akman, 2008). Cai, Kaiser ve Hancock (2004) bu görüşü destekleyerek davranış problemlerinin tespiti için anne ve öğretmenden alınan bilgilerin karşılaştırılmasını önermektedir.

Saldırganlık sosyal hayatı büyük ölçüde etkileyen bir olgudur. Özellikle de saldırganlık yönelimi gösteren çocuklarda bu etki artmaktadır. Çünkü saldırganlık yönelimi sosyal ilişkileri ve çocuğun akranlarıyla uyumunu zorlaştırmaktadır (Olçay, 2008; Starzyk ve Marshall, 2003). Monks, Ruiz ve Val'in (2002) yapmış oldukları çalışmada da saldırganlıkla, akranlar tarafından reddedilme arasında ilişki olduğu belirtilmektedir.

Saldırganlığın iki boyutu bulunmaktadır. İlki davranışlarla gözlenemeyen içsel süreçlerde gerçekleşen öfke eğiliminin hareketin ardına saklanmasıdır. Endişe korku, kaygı ve dikkatsizlik içe dönük saldırganlık eğiliminin sonuçlarındandır. İkincisi ise, direkt davranışa yansıyan öfke eğiliminin vurma, hakaret etme, küfretme, tükürme gibi agresif davranışlara dönüşmesidir. Bu tarz etkilere neden olan saldırganlık eğilimi çocuklarda gerginlik, kuralları ihlal etme ve kavgacı olma gibi durumlara neden olmaktadır (Campbell, 1995; Olcay, 2008).

Çocuğun hayatında sürekli hale gelebilecek saldırganlık yönelimi ve saldırganlık davranışının temeli okul öncesi dönemde başlamaktadır. Bu dönemde çocuk saldırganlık yönelimi göstermekte ve bunu kalıcı hale getirmektedir. Bu durumda anne ve babanın çocuğun davranışlarını gözlemesi ve davranış takibinde bulunarak nedenini belirlemesi gerekmektedir. Çünkü bu dönemde çözülemeyen saldırganlık yönelimi ileriki dönemlerde büyük sorunlara yol açmaktadır. Çocuğun yetişkinlik çağında farklı algılanarak sosyal çevreden soyutlanmasına neden olabilmektedir (Gülay, 2008; Secher, 2014).

1.3. Anne Baba Tutumları

Anne baba tutumlarını daha iyi irdeleyebilmek için aile, kişilik, kişiliğin oluşmasında ebeveynlerin rolü gibi kavramlar üzerinde de durmak gerekmektedir. Bu nedenle aşağıda bu kavramlar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Aile. Toplumdaki en küçük yapı birimi olan aile, anne baba ile çocuklardan oluşmaktadır. Toplum sistemini oluşturan aileler aynı zamanda sosyal bir kurumdur. Toplum sisteminin düzenli ve iyi çalışması aile kurumuna, toplumun mükemmeliyete ulaşması aile kurumunun sağlamlığına bağlıdır. Ayrıca aile, toplum içinde birçok farklı görevi üstlenmekle birlikte, çocuklarının kişilik gelişimi ve eğitimini en etkili şekilde desteklemek ailelerin birincil görevlerindedir (Dam, 2008).

Kişilik. Kişilik, bireyin doğuştan getirdiği kalıtsal özelliklerle çevreden edindiği özelliklerin tamamını kapsamaktadır. Bireyin tutum, duygu ve davranışlarından, bedensel, zihinsel ve ruhsal tüm özelliklerinden oluşmaktadır. Bir başka ifadeyle kişilik, bireyin tüm ilgi, tutum ve yetenekleriyle çevreye uyum özelliklerini içeren aynı zamanda süreklilik gösteren bir olgudur (Baymur, 1985). Yörükoğlu'na (1986) göre ise, bireyi diğerlerinden ayıran özelliklerin tümü ya da çevre adaptasyonu için geliştirdiği davranış biçimidir.

Kişilik; karakter, mizaç ve benlik kavramlarını da içermektedir. Sosyal çevrenin etkisi ile oluşan karakter kişiliğin ahlaki yönünü oluşturmaktadır; kişiliğin duygusal boyutu olan mizaç ise kalıtımla belirlenmektedir. Öznel boyut olan benlik kavramı ise kişinin kendini algılama biçimi olarak tanımlanabilmektedir. Bir başka ifadeyle, bireyin kendi kişiliğine dair tutumu, algılayışı ve değerlendirme biçimidir (Kaya, 1997) ve kişinin değer yargıları, inançları amaç ve beklentilerinden oluşmaktadır (Köknel, 1982).

Kişiliğin Oluşmasında Ebeveynlerin Rolü. Bireyin kendini ve çevreyi algılayış biçimi olarak ifade edilen benlik, kişinin davranışlarının temelini oluşturmaktadır. Çünkü kişi çevreyi algılayış biçimine göre tepkilerde bulunmakta ve davranışlar sergilemektedir. Benlik bireyin kendini başkalarından ilk ayırdığı dönem olan ilk çocuklukta başlamakta; ilerleyen dönemlerde de gelişmeye devam ederek yirmili yaşlarda belirginleşmektedir (Kaya, 1997). Benlik kavramının sosyalleşme sürecinde ortaya çıktığını savunan Cooley (1902), Mead (1934) ve Sherif (1956, s.81) gibi sosyologlar benlik kavramını sosyolojik açıdan ele almakta ve benliği kişinin ebeveynleri, öğretmenleri ve arkadaşları ile etkileşimi sonucu oluşan psikolojik ve sosyolojik değerler olarak tanımlamaktadırlar (akt. Tan, 1970).

Kişiliğin oluşmasında ve benlik kavramının gelişmesinde sosyal çevrenin ve buna bağlı olarak da ebeveynlerin etkisinin çok büyük olduğu görülmektedir. Kişinin kendisi ile ilgili oluşturduğu benlik algısı öncelikle ebeveynleri veya kardeşleri ile kurduğu etkileşimle şekillenmektedir ve bu süreç bebeklikten başlamaktadır. Bu nedenle benliğin geliştiği ilk ortam aile ortamıdır (Kaya, 1997).

Yaşamlarını sürdüreceği bilgi ve beceriden yoksun bir halde doğan çocuklar, ilk yaşamsal bilgi ve becerilerini ebeveynlerinden edinmekte, ilk etkileşimi onlarla kurmaktadır. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarının yaşamını şekillendirmede önemli bir etkiye sahiptirler. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları çocukların gelişiminde hayati bir rol oynamaktadır (Kandır ve Alpan, 2008; Özbey, 2010; Pighin, 2005; Sailor, 2004).

Okul öncesi dönem çocukların yalnızca anne-babaları ile değil, akranları ve öğretmenleri de birebir etkileşim halinde oldukları, birçok alanda gelişme gösterdikleri bir dönemdir. Ancak farklı bireylerle kurulan bu iletişim, anne-babanın çocuğun gelişimindeki kuvvetli ve etkisini azaltmamaktadır. Özellikle de ebeveynlerin benimsedikleri tutumlar, çocuğun tüm gelişim alanlarını etkilemekte, çocuğun

davranışları üzerinde olumlu-olumsuz birçok etki bırakabilmektedir (Ekşi, 1999; Özbey, 2010; Turner ve Harris, 1984).

Ebeveynler çocukların tüm gelişim süreçlerinde onlarla olumlu ilişki kurmalı ve onlara yol göstermeli, rehber olmalıdır. Araştıran, merak eden, sorgulayan, sorumluluk sahibi ve sağlıklı düşünebilen bireyler için belirleyici faktör, ebeveynlerin çocuklarla kurduğu iletişimidir. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin iletişim becerilerini geliştirmeleri çocuklarının gelişimi için önemlidir (Ereş, 2009; Kandır ve Alpan, 2008). Raver (1997) etkin ebeveynliğin çocuğun uyumunu kolaylaştırdığını ve problemlere çözüm üretmesini desteklediğini belirterek; güvenli, tutarlı bir ebeveyn çocuk ilişkisinin etkili iletişimle sağlandığını belirtmektedir.

Çocuğun ileriki dönemlerde çevresiyle kurduğu iletişimin sağlıklı ilerleyebilmesi için anne baba tutumları oldukça etkilidir ve bu tutumlar çocuğun gelişiminde sadece belli bir dönemi değil tüm yaşamı etkilemektedir (Ekşi, 1999). Çocuğun davranışlarının belirgin hale gelmesini sağlamak ve kişiliğinin temellerini oluşturmaktadır. Anne baba tutumları; değerleri, amaçları, beklentileri ve çocuk davranışlarını şekillendirmektedir. Bu nedenle bu konu ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır (Derman ve Başal, 2013; Günalp, 2007; Holden ve Buck, 2002; Mevlüt, 1997; Scaglioni, Salvioni ve Galimberti, 2008). Önceden yapılan araştırmalardan yola çıkan Bornstein ve Bornstein (2007) ise hoşgörülü, otoriter, ihmalkâr, hem kontrollü hem de sorumlu kavramları üzerine yoğunlaşan anne baba modelleri geliştirmişlerdir.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ebeveynler hangi anne-baba tutumlarını benimsemektedirler?
2. Ebeveynlerin anne baba tutumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Ebeveynlerin anne baba tutumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Ebeveynlerin anne baba tutumları eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
5. Ebeveynlerin anne baba tutumları medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

6. Ebeveynlerin anne baba tutumları yaşadıkları eve göre farklılık göstermekte midir?
7. Ebeveynlerin anne baba tutumları aylık gelirlerine göre farklılık göstermekte midir?
8. Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuk sayılarına göre farklılık göstermekte midir?
9. Ebeveynlerin anne baba tutumları ilk çocuklarına sahip olma yaşlarına göre farklılık göstermekte midir?
10. Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
11. Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?
12. Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süreye göre farklılık göstermekte midir?
13. Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun doğum sırasına göre farklılık göstermekte midir?
14. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
15. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri, ebeveynlerinin yaşına göre farklılık göstermekte midir?
16. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ebeveynlerinin eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
17. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ebeveynlerinin medeni durumuna göre farklılık göstermekte midir?
18. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ebeveynlerinin yaşadığı eve göre farklılık göstermekte midir?
19. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ebeveynlerinin aylık gelirine göre farklılık göstermekte midir?
20. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ebeveynlerinin çocuk sayısına göre farklılık göstermekte midir?
21. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaşa göre farklılık göstermekte midir?
22. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

23. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?

24. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süreye göre farklılık göstermekte midir?

25. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri, çocuğun doğum sırasına göre farklılık göstermekte midir?

26. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasında ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Çocuğun ilk eğitimi ailede başlamakta; ikinci sosyalleşme alanı olan okulda devam etmektedir. Bir başka ifadeyle çocuk, aileden sonra okul öncesi eğitim kurumları sayesinde sosyalleşmektedir. Bu kurumlarda çocuk, zaman zaman uyum problemleri yaşamaya başlamaktadır. Bu problemler, aile temelli olabileceği gibi okul temelli de olabilmektedir (Çiftçi, 1991; Kandır ve Alpan, 2008; Secher, 2014).

Çocuğun sosyal uyumunu etkileyen önemli etmenlerden biri, ebeveynlerinin çocuğa karşı sergilediği tutumlardır. Ebeveynlerin çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak davranışlar sergilemesi çocuğun sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırırken, gelişim özelliklerinin göz ardı edildiği tutumlar ciddi derecede uyum sorunlarına ve beraberinde de davranış problemlerine neden olmaktadır (Bernstein, Clarke-Stewart, Roy, Srull ve Wickens, 1994; Tezel ve Özbey, 2007).

Okul öncesi dönem birçok açıdan kritik dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde çocuğun gelişim özelliklerinin bilinmesi, davranışlarının takibi, buna bağlı olarak davranış problemlerinin erken tanısı ve önlem gerektiren durumlarda önlem alınması önemlidir. Çünkü erken tanı ve önlemler ileriki dönemlerde çıkabilecek sorunların ortadan kalkmasına yardımcı olmaktadır (Karaca, Gündüz ve Aral, 2011). Literatür tarandığında ebeveyn tutumları ile ilgili birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Güenalp, 2007; Holden ve Buck, 2002; Özyürek ve Şahin, 2005).

İlgili literatür incelendiğinde dünyada ve Türkiye’de saldırganlık ile ilgili çeşitli çalışmalara rastlanmıştır. Örneğin; okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısından çocuklardaki saldırgan davranışlarının (Türkoğlu, 2019), medyadaki şiddetin çocukların saldırgan davranışları üzerindeki etkisinin (Tanwar ve Priyanka, 2016), çocuk ve

ergenlerde risk faktörleri ve saldırgan davranışların önlenmesi için alınan önlemlerin (Schick ve Cierpka, 2016), erken çocukluk döneminde çocuklarda görülen problem davranışların (İkiz, Mete Otlu ve Ekinci Vural, 2016), saldırganlık davranışıyla baş etmede okul öncesi öğretmenlerinin kullandığı stratejilerin (Öngören Özdemir ve Tepeli, 2016), ebeveyn-çocuk etkileşiminin, baba sevgisinin ve medyaya maruz kalma durumunun çocuklardaki saldırganlık eğilimi üzerine etkisinin (Dewi, Prihatsanti, Setyawan ve Siswati, 2015), saldırganlık davranışları sergileyen çocukların ebeveynlerinin çocuk yetiştirme stratejilerinin (Car, Pešic ve Panescu, 2014), saldırganlık davranışları gösteren çocukların ailelerine yönelik hazırlanan ebeveyn eğitim programlarının (Sayın, 2014), saldırganlığın sosyal yeterliliğe ve akademik başarıya etkisinin (Chen, Huang, Chang, Wang ve Li, 2010), birtakım değişkenlerin okul öncesi dönemde gözlenen fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa etkilerinin (Uysal ve Dinçer, 2013) ve okul öncesi dönem çocuklarında saldırganlığın ilişkili olduğu faktörlerin (Amin, Behalik ve El-Soreety, 2011) incelendiği çalışmalar yapılmıştır.

Benzer şekilde, literatürde anne-baba tutumlarını farklı açılardan incelemek amacıyla yapılmış pek çok çalışma olduğu belirlenmiştir. Örneğin; anne-babaların kişilik yapıları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki (İnanç, Altıntaş ve Barış, 2017), bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkisi (Bozdemir ve Gündüz, 2016), farklı değişkenler açısından anne-baba tutumları (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Efe Azkeskin, Güven, Güral ve Sezer, 2013), anne-baba tutumlarının psikolojik sorunların gelişimine etkisi (Lopes, van Putten ve Moormann, 2015), 4-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin anne-baba tutumları (Sak, Şahin-Sak, Atli ve Şahin, 2015), anne-babaların tutumları ile çocukların sağlıklarıyla ilgili doğru davranışlar sergileme durumları (Philips, Sioen, Michels, Sleddens ve De Henauw, 2014), bebeklik döneminde anne-babaların ebeveynlik stilleri ve bunların bebek ve anne özellikleri ile ilişkisi (Arnott ve Brown, 2013), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynlerinin anne-baba tutumlarının çocuklardaki sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışını yordama düzeyi (Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan, 2012), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenler (Şanlı ve Öztürk, 2012) ve ebeveyn tutumları ve ebeveyn davranışlarının psikolojik etkileri (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010) ebeveyn tutumları ile ilgili çalışılan konulardan bazılarıdır.

Ayrıca bazı araştırmacılar da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlıkları ile ebeveynlerin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi (İkiz ve Öztürk Samur, 2016), çocukların davranış problemlerinin

yordayıcısı olarak olumsuz anne baba tutumlarını (Braza, Carreras, Munoz, Braza, Azurmendi, Pascual-Sagastizabal, Cardas ve Sanchez-Martin, 2015), okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının, öz-kontrol ve ebeveynlerin anne-baba tutumları ile ilişkisi (Gözübüyük, 2015) ve 5-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin anne baba tutumları ile bu çocuklarda gözlenen davranış problemleri arasındaki ilişkiyi (Taner Derman ve Başal, 2013) incelemişlerdir. Ancak literatürde okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık eğilimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumlarını inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. O nedenle bu çalışma, literatürde önemli bir boşluğu da dolduracaktır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çocukların saldırganlık yönelimleri 36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır. Çocukların ebeveynlerinin anne-baba tutumları, Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır. Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formunun çocukların ve ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerini; 36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeğinin çocukların saldırganlık yönelimlerini, Ebeveyn Tutumları ölçeğinin ise çocukların ebeveynlerinden algıladıkları anne baba tutumlarını ölçtüğü varsayılmıştır.

1.8. Tanımlar

Saldırganlık ve saldırganlık yönelimi. Saldırganlık; zorbalığı, kavgacılığı ve bencilliği içeren yineleyici davranış örüntüleridir (Derman ve Başal, 2013). Bu tanımdan yola çıkılarak saldırganlık yönelimini de zorbalığı, kavgacılığı ve bencilliği yineleyici davranış örüntülerini gösterme eğilimi olarak tanımlanabilir.

Anne Baba Tutumları. Anne baba tutumları, anne babanın çocuğun bulunduğu farklı durumlara karşı gösterdiği tavır olarak tanımlanabilir (Darling ve Steinberg, 1993)

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Saldırganlık ve Saldırganlığın Gelişimi

Saldırganlık, herhangi bir canlıya veya nesneye karşı gerçekleştirilen rahatsız edici davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Kimi zaman eyleme dönüşmediği için gözlemlenemeyen saldırganlık davranışı, insanın biri veya birilerine aşırı öfke sebebiyle zarar verme isteğini içermektedir (Moustone ve Pulkinen, 1993; Yıldırım, 2008). Freedman, Sears ve Carlsmith (2003) ise saldırganlığı kişinin diğer insanları inciten veya incitebilecek davranışlar sergilemesi olarak tanımlamaktadır. Bu ifadelerden yola çıkılarak bu tür davranışları gösterme eğilimine de saldırganlık yönelimi denebilir.

Saldırganlık sosyal hayatı büyük ölçüde etkileyen bir olgudur. Buna bağlı olarak saldırganlık yönelimi de bu yönelimi gösteren çocukların sosyal hayatlarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Çünkü saldırganlık yönelimi sosyal ilişkileri ve çocuğun akranlarıyla uyumunu zorlaştırmaktadır (Olçay, 2008; Starzyk ve Marshall, 2003)

Saldırganlığın iki boyutu bulunmaktadır. Birinci boyutu, davranışlarla gözlenemeyen içsel süreçlerde gerçekleşen öfke eğiliminin hareketin ardına saklanmasıdır. Endişe korku, kaygı ve dikkatsizlik içe dönük saldırganlık eğiliminin sonuçlarındandır. İkincisi ise direkt davranışa yansıyan öfke eğiliminin vurma, hakaret etme, küfretme, tükürme gibi saldırgan davranışlara dönüşmesidir. Bu tarz etkilere neden olan saldırganlık eğilimi çocuklarda gerginlik, kuralları ihlal etme ve kavgacı olma gibi durumlara neden olmaktadır (Campbell, 1995; Olçay, 2008).

Çocuğun hayatında sürekli hale gelebilecek saldırganlık yönelimi ve saldırganlık davranışının temeli okul öncesi dönemde atılmaktadır. Bu dönemde çocuk saldırganlık yönelimi göstermekte ve bunu kalıcı hale getirmektedir. Bu durumda ebeveynlerin çocuğun davranışlarını gözlemlemesi ve davranış takibinde bulunarak nedenini belirlemesi önemlidir çünkü bu dönemde çözülemeyen saldırganlık yönelimi ileriki dönemlerde büyük sorunlara yol açmakta; çocuğun yetişkinlik çağında farklı algılanarak sosyal çevreden soyutlanmasına neden olabilmektedir (Gülay, 2008; Secher, 2014).

2.1.1. Saldırganlığın Gelişimi

Saldırganlık, gözlem ve taklit yoluyla öğrenilmektedir. Örneğin, herhangi bir saldırgan davranış sonucunda ödül elde edildiği öğrenilmişse engellenen birey tekrar tekrar saldırgan davranışa başvurabilmektedir (Bandura, 1997). Bandura yaptığı çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarına oyuncak bebeğe karşı uygulanan saldırgan davranışlar gösterildiğinde çocukların da aynı davranışları sergilediğini gözlemiştir (Arkonaç, 2003).

Bebeklik döneminin sonu ve ilk çocukluk döneminin başı sayılan yaş aralıklarında (1-3 yaş) saldırganlık normal bir davranış sayılabilmektedir. Bu dönemde çocuklar isteklerini saldırgan davranışlarla elde etmeye çalışmaktadırlar. Zamanla bu tür istek ve davranışlarını süper ego tarafından kontrol altına almayı öğrenmektedirler (Sayıl, 2007; Yıldırım, 2008).

Diğer yandan, okul öncesi dönem çocukları (3-6 yaş) da isteklerinin engellenmesi sonucu fiziksel saldırganlığa başvurabilmektedirler. Ayrıca 3-6 yaş arası çocuklarda görülen saldırganlık kısa sürede ve uzun sürede görülebilecek etkilere yol açmaktadır. Kısa sürede gözlenebilecek etkilerine okul başarısızlığı, kaygı, depresyon ve çekingenlik; uzun sürede gözlenebilecek etkilerine ise olumsuz benlik algısı, suça yönelim, ilaç kullanımı örnek olarak verilebilir (Gülay, 2008; Tremblay, Nagin, Sequin, Zoccolillo, Zelazo, Boivin, Perusse ve Japel, 2004). Gifford-Smith ve Brownell, (2003) ile Walker (2004) bireysel davranış şekilleri sınıfında bulunan saldırganlığın çocuğun sosyal konumunu etkilediğini de belirtmektedirler.

Tüm bu etkiler göz önüne alındığında okul öncesi dönemde çocuğun saldırganlığı normal bir davranış olarak algılamaması önem kazanmaktadır. Bununla beraber saldırganlık yönelimi gösteren çocuklara da gereken özenin gösterilerek bu yönelimin kalıcı etkilere yol açmaması sağlanmalıdır.

2.1.2. Saldırganlık ile İlgili Kuramlar

Saldırganlık yönelimi insanlığın varlığından beri kendini gösteren bir davranış eğilimidir. Bu nedenle de birçok kuram ve görüş bu eğilimin yol açtığı saldırganlık davranışı ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Bu kuram ve görüşlerden bazıları şu şekildedir:

2.1.2.1. Psikanalitik Kuram

İnsanlık tarihi boyunca varlığını göstermesi sonucu şiddetin doğuştan getirildiğine yönelik fikirlerin oraya atıldığı görülmektedir. Bu fikirlerin savunucularından en bilineni ve en önemlisi Freud'dur. Freud şiddetin yalnızca savunma amaçlı var olmadığını, insanların tamamında aynı zamanda karşı tarafa zarar verme yönünde de ortaya çıktığını dile getirmektedir (Freud, 1971).

Freud'a göre insan zevk düşkünü bir hayvandır ve gerginlik ve gerilimden kaçınmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de yaşam ve ölüm içgüdülerini kullanmaktadır. Yine Freud'a göre yaşam ve ölüm içgüdüleri, gerginlik ve gerilimi azaltıcı unsurlardır. İnsanın yaşama içgüdüleri sayesinde cinsel gerginliği azalırken; ölüm içgüdüleri sayesinde de var olan tüm gerilimleri azalmaktadır. Bir başka ifadeyle, insan gerginlikten kurtulmayı amaçlarken ölümü yaşamın amacı konumuna getirmiştir (Bauman, 2000; Gençtan, 1996; Jung, 1953; Karakuş ve Öztürk, 2012).

Dewey ve Ryle gibi tepkisel kuramı benimseyen bilim adamları Freud'un saldırganlık kuramını içgüdüsel olarak değil de tepkisel olarak açıklamaya çalışmaktadır. Dolard (1939) tepkisel olarak açıklanmaya çalışılan bu kuramı yıllar sonra engellenme ve saldırganlık kuramı olarak ifade etmiştir. Bunlar dışındaki çoğu görüşte ise saldırganlık içgüdüsel ve tepkisel olarak iki durumu da barındıran biçimde açıklanmaya çalışılmıştır (Gençtan, 1996).

Freud'un oluşturduğu kişilik yapılarından olan *id*, insanın doğuştan gelen hayvansal yanı olarak tanımlanmaktadır. Freud'un kuramına göre saldırgan davranışların temelinde de *id* bulunmaktadır. Libidonun farklı dönemlerde farklı noktalarda bulunması da *id*'i etkileyebilmektedir. İlk olarak oral dönemde ağız ve çevresinde yoğunlaşan libido, anal dönemde ise makat ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu iki dönemde de libidonun yoğunlaştığı kısımlar aynı zamanda saldırganlığın da yoğunlaştığı kısımlardır. Bununla beraber Freud, çocuğun öfkeli davranışlarının temelinde anal dönem olduğunu belirtmektedir. Fallik dönemle birlikte karşı cins ebeveyne duyulan ilginin de düşmanlık ve saldırganlık gibi durumların çıkmasına yol açtığını belirtmektedir (Alink, Mesman, van Zeijl, Stolk, Juffer, Koot, Bakermans-Kranenburg ve van Ijzendoorn, 2006; Köksal, 2016).

Freud kuramını oluşturmaya başladığında var olan duygu ve düşünceleri cinsel enerji olarak tanımlarken saldırganlığı ise libido olarak tanımlamıştır. İlerleyen

dönemlerde ise iki farklı kavram üzerinde durmaya başlamıştır. Bunlar yaşam içgüdüğü ile ölüm içgüdüğüdür (Alink ve diğerleri, 2006; Efiltili, 2008; Gençtan, 1996).

Freud'un oluşturduğu içgüdü kavramından yola çıkan Lorenz saldırganlık dürtüsünü açıklarken, sürekli, dinmeyen bir ırmağın biriktirdiği içgüdü şeklinde tanımlamaktadır. Saldırganlık davranışı ise herhangi bir duruma karşı aniden ortaya çıkan bir davranış olarak değil; var olan enerjinin durumla alakası olmayan bir anda bile patlama noktasına ulaşması ile aniden ortaya çıkan davranış olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber canlılar-insanlar depolanan enerjiyi ortaya çıkarmak için durup beklemezler, gerekli uyarıyı ararlar hatta yaratırlar. Bu durum, Lorenz'e göre "iştah davranışı" olarak da tanımlanmaktadır. Yani saldırganlık dışardan gelen uyarıcılara verilen tepkiler değil; beraber dışarı çıkmak için bekleyen uyarılmalardır (Fromm, 1973).

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü üzere içgüdü kuramcılarının göre saldırganlığın temelinde içgüdüsel davranışlar yer almaktadır. Ancak Freud'a göre saldırganlık yıkıcı bir içgüdü iken Lorenz'e göre yaşamın devamını ve insanın çevre ile uyumunu kolaylaştıran bir durumdur (Fromm, 1973).

2.1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramını geliştiren Albert Bandura saldırganlığın sosyal öğrenme yoluyla oluştuğunu öne sürmektedir. Bu koşullandırmada yapılması istenen davranışlar pekiştirilirken istenmeyen davranışlar pekiştirilmemektedir (Bandura, 1971; Bostan ve Kılıçgil, 2008; Tiryaki, 2000).

Bandura, Ross ve Ross (1961) okul öncesindeki çocuklar ile bir çalışma yürüterek model almanın saldırganlık üzerindeki etkisini araştırmış ve bunun sonucunda iki farklı etkinin ortaya çıktığını belirlemişlerdir.

1. Çocuklar modeli örnek alarak yeni saldırı şekilleri öğrenmiştir.
2. Modelin örnek alınması dışında gösterilmeyen saldırganlık davranışlarında da artış gözlenmeye başlamıştır.

Bandura'ya göre saldırganlık çevreden öğrenilebileceği gibi, sakin olmak ve saldırgan olmamak da çevreden öğrenilmektedir. Bu görüşten yola çıkan bazı bilim adamları da çocukların televizyon programlarındaki olumlu ve olumsuz davranışlardan etkilendiklerini saptamışlardır. Yani övülen iyi davranışlar öğrenilirken; cezalandırılan

kötü davranışlar da öğrenilmektedir. Buradaki önemli nokta ise davranışın öğretici biçimde altının çekilmesidir (Acet; 2006; Bandura, 1971).

Sosyal öğrenme kuramına bakıldığında saldırganlığın nasıl edinildiği ve kontrol altına nasıl alındığı üzerinde durduğu görülmektedir. Bu kuramda da dürtü ve içgüdü kavramları yer almakta bununla birlikte, bu kavramlar sayesinde saldırganlığın nasıl öğrenildiğinin ve nasıl kontrol altına alındığının açıkladığı savunulmaktadır. Bu nedenle sosyal öğrenme kuramı dürtüden yola çıkan kuramlar ve içgüdüden yola çıkan kuramlara göre daha anlayışlı bir yaklaşım sergilemekte ve yaygın biçimde kabul görmektedir (Acet; 2006; Bandura, Ross ve Ross 1961; Tiryaki, 2000).

2.1.2.3. Engellenme-Saldırganlık Kuramı

Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears (1939) tarafından geliştirilen kurama göre engellenme, belli bir hedefe ulaşmayı zorlaştırma, durdurmadır. Davranışlar engellendikçe saldırganlık da buna bağlı olarak artmaktadır. Yani bu kurama göre engellenen davranışlar saldırganlığa neden olmakta; saldırganlık engellenme sonucu ortaya çıkmaktadır (Acet, 2006).

Bazı görüşlere göre engellenme her zaman saldırganlığa yol açmamaktadır. Miller bu görüşlere karşı çıkararak engellenen kişi ile engelleyen kişi arasındaki güç dengesini göz önünde bulundurmaktadır. Engellenen engelleyenden daha güçsüz konumda ise saldırganlığını bastırmaktadır (Önal, 2011). Bu görüşten yola çıkan Berkowits de (1989) engellenme saldırganlık kuramını tekrar ele almıştır.

Berkowits (1989) engellenmenin öfkeye yol açtığını belirtmektedir. Fakat ortaya çıkan öfke duygusunun her zaman saldırganlığa dönüşmediğini vurgulamaktadır. Engellenen kişi saldırganlıktan sonra cezalandırılacağını bilirse tehlike geçene kadar saldırganlık davranışından vazgeçmektedir (Berkowits, 1989).

Psikolojideki temel görüşler de engellenmenin saldırganlığa yol açtığını ifade etmektedirler. Engellenme-Saldırganlık kuramı psikanalitik yaklaşımdan önemli ölçüde faydalanarak Freud'un görüşlerini test edilebilir bir biçimde açıklamaya çalışmaktadır. Dollard (1939) da saldırganlığı doğuştan gelen içgüdüler ve saldırganlık dürtüsünden yola çıkarak açıklamaya çalışmakta ancak bu görüşü de tam benimsememektedir. Doğuştan gelen saldırganlık yerine engellenme sonucu oluşan saldırganlığı kabul etmektedir (Önal, 2011; Yavuzer, 2009).

2.1.3. Saldırganlığın Çeşitleri

Saldırganlık uygulanma şekilleri göz önünde bulundurularak doğrudan saldırganlık ve dolaylı saldırganlık olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan saldırganlık, kişiye yönelik direkt uygulanan, sözel ve şiddet içerikli davranışlardır. Dolaylı saldırganlık ise kişinin ilişkilerine ve psikolojisine yönelik gerçekleşen davranışlardır. Doğrudan saldırganlık vurma, dövme gibi davranışları içerirken; dolaylı saldırganlık dedikodu ve dışlama gibi davranışları içermektedir (Derwent, 2007; Eroğlu, 2009; Gülay, 2008; Kartal ve Bilgin, 2009; Şahan, 2007; Var, 2008).

Saldırganlığı amaca göre de çeşitlendirmek mümkündür. Amaca göre sınıflandırıldığında saldırganlık, araç olarak ve düşmanca yapılan saldırgan davranış olmak üzere ikiye ayrılır. Araç olarak gösterilen saldırganlık davranışı belirli bir amaca ulaşmak için sergilenen saldırganlık biçimidir. Örneğin bir çocuğun başka bir çocuğun elindeki şekeri almak için saldırması, şiddet içerikli davranış sergileyerek şekeri almaya çalışmasıdır. Düşmanca saldırganlık ise kişiye karşı açık bir şekilde yapılan düşmanca saldırganlıktır (Derwent, 2007; Eroğlu, 2009; Gülay, 2008; Kartal ve Bilgin, 2009; Şahan, 2007; Var, 2008).

Saldırganlığı son olarak altındaki nedenlere göre ayırmak mümkündür. Bu sınıflandırmada da tepkisel ve amaca yönelik saldırganlık davranışları yer almaktadır. Bir şeyden, herhangi bir durumdan terslikten dolayı o olaya karşılık olarak yapılan davranış tepkisel zorbalıktır. Birinin sana kötü konuşması sonucunda senin o kişiye saldırman gibi. Bir hedefe yönelik bilerek, isteyerek uygulanan baskı ve şiddet içerikli davranışlardan oluşan saldırganlık türünü de amaca yönelik saldırganlık olarak adlandırmak mümkündür (Derwent, 2007; Eroğlu, 2009; Gülay, 2008; Kartal ve Bilgin, 2009; Şahan, 2007; Var, 2008).

2.1.4. Saldırganlık ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Chen, Huang, Chang, Wang ve Li (2010) çocuklardaki saldırganlık, sosyal yeterlilik ve akademik başarı düzeylerini ölçmek amacıyla beş yıllık boylamsal bir çalışma yürütmüşlerdir. Çin'de yürütülen bu çalışmanın amacı çocuklardaki sosyal yeterlilik ve akademik başarı düzeyine saldırganlığın etkisini belirlemektir. Çalışmanın sonunda yaş ilerledikçe saldırganlığın belirginleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca saldırganlığın küçük yaşlarda sosyal yeterlilik ve akademik başarı üzerine etkilerinin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar, Çin'deki çocuklarda saldırganlığın kademeli etkilerini gelişimsel bir bakış açısıyla göstermektedir.

Amin, Behalik ve Soorety (2011) okul öncesi dönem çocuklarında görülen saldırganlık davranışının sıklığını ve saldırganlık davranışına etkide bulunan faktörleri tespit etmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmaya Mısır'ın Ramazan kentinde bulunan okul öncesi dönem çocukları dahil edilmiştir. Çalışma sonunda saldırganlığı etkileyen faktörler olarak yaş, cinsiyet ve annenin eğitim durumu olarak belirlenmiştir. Ayrıca okul öncesi dönem çocuklarının zaman zaman saldırganlık davranışı sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Derman ve Başal (2013) çocuklarda görülen davranış problemleri ile ebeveynlerinin benimsediği anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmanın örnekleme, Bursa ilinde bulunan ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 112 çocuk dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin orta düzeyde demokratik tutum ile koruyucu tutumu benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocuklarda görülen davranış problemleri içe kapanıklık, iştahsızlık, aşırı hareketlilik ve hiperaktivite bozukluğu olarak belirlenmiştir. Otoriter tutum benimseyen ebeveynlere sahip çocuklarda içe kapanıklık, hiperaktivite, iştahsızlık, kıskançlık, aşırı inatçılık, vurma ve tırnak yeme gibi davranış sorunları olduğu belirlenmiştir.

Uysal ve Dinçer'in (2013) çalışmasında okul öncesi dönem çocuklarında görülen fiziksel ve ilişkisel saldırganlık davranışlarının çeşitli değişkenlerle ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Ankara'da bulunan 60-72 ay yaş aralığındaki 121 çocuk ve bu çocuklara eğitim veren öğretmenler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada cinsiyet, eğitim durumu, annenin iş hayatında oluşu, öğretmenlerin mesleki kıdemleri gibi durumlarla saldırganlık arasında ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sayın (2014) çalışmasında, saldırganlık dürtüsünü davranış haline getiren çocukların ailelerinin ihtiyaçlarından yola çıkılarak hazırladığı aile eğitim programının etkilerini incelemiştir; çalışma kapsamında gönüllü 20 anneyle çalışmıştır. Çalışmada programın, çocukların sosyal becerilerinin yanı sıra dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranışlarının üzerine anlamlı düzeyde etkileri olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Dewi, Prihatsanti ve Setyewan (2015) ebeveyn-çocuk etkileşimi, baba sevgisi ve medyanın saldırgan davranışa etkisini belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışma İspanya'nın Orta Cava kıyı bölgesinde yaşayan 105 ve kıyı dışı bölgede yaşayan 188 çocukla yürütülmüştür. Çalışmada baba sevgisinin

saldırganlıkta etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kıyıda yaşayan çocukların daha saldırgan oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Gözübüyük (2015) okul öncesi eğitime devam eden çocuklardaki öz kontrol ve davranış sorunlarına, bu çocukların ebeveynlerinin benimsediği çocuk yetiştirme tutumlarının etkisini incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu amaç doğrultusunda İzmir'de okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 450 çocuğun ebeveynleri ve öğretmenleri çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucuna göre anne-baba tutumu ve öz-kontrolün okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunları üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri olduğu bulunmuştur. Ayrıca olumlu anne-baba tutumu ile öz kontrol arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir.

İkiz, Otlı ve Vural (2016) 20 kadın okul öncesi öğretmeniyle görüşerek, okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre çocuklarda görülen davranış problemlerini, bu problemlerin görülme sıklığını, bu problemlerin altında yatan nedenleri ve bu problemlerle başa çıkma stratejilerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonunda, okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştığı problem davranışlarının sıklık sırasına göre yalan söyleme, yeme alışkanlığı sorunları, ayrılık kaygısı, kıskançlık, konuşma bozuklukları ve tırnak yeme şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Schick ve Cierpka (2016) çocuklarda ve ergenlerde saldırgan davranış için risk faktörlerini ve koruyucu faktörleri özetlemek amacıyla bir çalışma oluşturmuştur. Bu çalışmada önerilen tüm önleyici programların saldırgan davranışları engelleyeceği görüşü hâkimdir. Çalışma saldırgan davranışların sebeplerine ilişkin çok nedensel bir çerçeveyi ve farklı gelişim süreçlerini dikkate almaktadır.

Öngören Özdemir ve Tepeli (2016) saldırganlık davranışları ile karşılaşan okul öncesi öğretmenlerinin bu davranışlarla baş etme stratejilerini incelemek amacıyla yürüttükleri araştırmada, 36 okul öncesi öğretmeni ile çalışmışlardır. Çalışma sonunda, okul öncesi öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejiler; sözel uyarı, II. tip ceza verme, görmezden gelme, çözüm yolu sunma, bilişsel ikna, çocuğun yerini değiştirme/mola verme, I. tip ceza verme, rehberlik sağlama, sorunu anlama, yardım alma ve empati olarak belirlenmiştir.

Kamini ve Priyanka (2016) medyanın çocukların saldırgan davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla yürüttükleri çalışmada, medyanın saldırganlık üzerindeki etkilerinin yadsınamayacak büyüklükte olduğuna değinmişlerdir.

Türkoğlu'nun (2019) yürüttüğü çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında bulunan çocuklarda gözlemlediği saldırgan davranışları hakkındaki görüşlerini analiz etmektir. Çalışma grubunu 46 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, okul öncesi öğretmenleri genellikle saldırgan davranışı *arkadaşlara zarar vermek* olarak tanımlamış; sınıfta en çok karşılaştıkları saldırganlığın *fiziksel saldırganlık* olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, okul öncesi dönemde saldırganlığı etkileyen en önemli faktörün *ebeveyn* olduğu ifade edilmiştir.

2.2. Anne Baba Tutumları

Toplumun en küçük yapı birimini oluşturan aile, anne baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Aile bireyin dünyaya gözlerini açtığı ilk ortamdır. Çocuk bu ortamda aile ile birlikte yeni deneyimler edinerek sosyal çevresini genişletmeye başlamaktadır (Tezel, Şahin ve Cevher, 2007).

Benlik gelişiminin ilk başladığı yer olan ailede ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin niteliği önemlidir (Kaya, 1997). Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkinin temelinde ebeveynlerin çocuklara sergiledikleri tutum ve davranışlar yatmaktadır (Demircioğlu, 2012). Bedge (2015) tutum kavramını olgu, olay veya nesnelere yönelik tepki-davranış olarak tanımlamaktadır. Anne baba tutumlarını ise anne baba ile çocukların birbirlerini etkilemek esaslı meydana getirdikleri davranışların tümü olarak tanımlamak mümkündür (Canabakan Koç, 2015). Sears, Maccoby ve Levin (1957) de anne baba tutumlarını anne babanın çocukları ile ilgili sahip oldukları tutum, değer ve inançlarını içeren olguların tamamı olarak tanımlamaktadır (akt. Sever, 1985).

Anne baba tutumları, çocuk üzerinde etkiler oluşturarak çocuğun dengeli bir birey olarak gelişimini sağlamasını, hem aile içinde hem de evin dışında kurduğu sosyal hayatında iyi ilişkiler kurmasını, okul hayatında ve okuldaki arkadaşları arasında kabul görmesini ve sosyal yönden gelişmesini sağlamaktadır. Olumlu çocuk yetiştirme tutumları (demokratik tutum) çocuğun hem kendisine hem toplum ve çevresine faydalı olmasını sağlarken olumsuz çocuk yetiştirme tutumları (otoriter tutum) farklı kötü davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Yavuzer, 1998).

2.2.1. Anne Baba Tutumlarıyla İlgili Modeller

Bu bölümde anne baba tutumları ile ilgili bazı modeller üzerinde durulmaktadır. Bu modellerden bazıları şunlardır:

2.2.1.1. *Psikodinamik Model*

Bu kuramın en önemli ismi olan Freud'a göre kişilik gelişiminde anne baba tutumları büyük önem taşımaktadır. Özellikle ilk beş yaş oldukça önemli bir süreçtir ve bu yaşa kadar çocuk için en önemli figür annedir. 4-5 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklar anne ile özdeşleşmektedirler (Yeşilyaprak, 2003; Yılmaz, 2000).

Toplumsal beklentiler ve ebeveynlerin oluşturduğu beklentiler arasında çatışmalar olabilmektedir. Ebeveynlerin etkileşimi ile çocuğun ihtiyaçları çocuğun gelişimini etkileyebilmektedir. Ebeveynler ve çocuk arasındaki duygusal bağ da gelişimi çeşitli yönlerden etkileyebilmektedir. Bu bağ aileden aileye farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılığın nedeni anne baba tutumlarının değişiklik göstermesi olarak görülmektedir (Yavuzer, 1998).

2.2.1.2. *Davranışçı Model*

Davranışçı modelde bireysel farklılıklar çevreden gelen farklı uyarıcılarla açıklanmaktadır. Davranışçı kuramı benimseyenler çevre üzerinde durarak çevreden gelen pekiştiricilerin çocuk gelişimine ne tür etkilerde bulunduğunu gözlemlemektedir. Davranışçılara göre çocuğun istenen veya istenmeyen öğrenmelerini, tutumlarını çevresinden aldığı tepkiler belirlemektedir. Bu modelde davranışlar benimsenen tutumlardan daha önemlidir. Bu nedenle anne baba tutumları ebeveynlerin davranışları üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Çevreden gelen olumlu davranışların çocuk gelişimindeki etkilerini de araştıran bu modelde, çocuklarda görülen bireysel farklılıkların dış çevreden kaynaklandığı belirtilmektedir. Davranışçı model ebeveyn davranışlarını, dış çevreyi açıklayan davranış yapıları olarak tanımlamaktadır (Yılmaz, 2000; Yılmaz, 2007).

2.2.1.3. *Baumrind'in Sınıflandırması*

Baumrind ebeveyn davranışlarını sınıflandırmak üzere ev ortamında okul öncesi dönem çocuklarıyla bazı laboratuvar çalışmaları yürütmüştür. Bu çalışmalar sonucunda ebeveyn davranışlarını otoriter, izin verici ve demokrat aile davranışları olarak üçe ayırmıştır. Otoriter aile yapılarında kurallar önceden bellidir ve kesindir. Kurallara uyulması zorunludur ve uyulmadığı takdirde ceza yöntemine başvurulmaktadır. Bu davranış yapısını benimseyen ebeveynlerin çocuklarla iletişimi iyi değildir. İzin verici aile yapılarında ise çocuk sınırlandırılmamaktadır. Kurallara uyulmadığında da ceza yöntemine başvurulmamaktadır. Çocuğun davranışlarına herhangi bir denetim

yapılmaz ve çocuk yaşam boyu kendi istediklerini yapmaktadır. Demokratik ailelerde ise ebeveyn ve çocuk iletişimi oldukça olumludur. Çocuklardan kurallara ve söylenen söze uymaları beklenmektedir. Evde alınan kararlarda çocukların da fikirlerine başvurulmaktadır. Farklı düşüncelere açıklığı destekleyen bu aile yapısında sorumluluk bilinci de geliştirilmektedir (Hanımoğlu, 2010; Yılmaz, 2000).

Baumrind ebeveyn tutumlarını dört farklı boyutta incelemektedir. Bu boyutlar kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım-destek boyutlarından oluşmaktadır. Kontrol boyutu ebeveynlerin oluşturdukları kurallara çocukların ne derece uyduklarını ifade etmektedir. Açık iletişim boyutunda karar alırken çocuğun fikirlerine ne derece önem verildiğini belirlemek esastır. Olgunluk beklentisi boyutu anne babaların, çocuklarını zihinsel gelişimde, sosyal ve duygusal gelişimde başarılı olabilmeleri için ne derece cesaretlendirdiklerini ifade etmektedir. Bakım-destek boyutu ise ebeveynlerin çocukla iletişim kurarken ilgili, samimi ve alakalı olma derecelerini ortaya koymaktadır (Erginbay, 2014; Yılmaz, 2000).

2.2.1.4. *Martin ve Maccoby'nin Modeli*

1980'li yıllarda Martin ve Maccoby ebeveynlik tutumlarını duyarlılık ve talepkarlık olmak üzere iki şekilde ele almaktadırlar. Duyarlılık boyutunda çocuğun kendi düşüncelerini ne derece kabul ettiği belirtilirken; talepkarlık boyutunda da çocuktan beklenen olgun ve sorumluluk sahibi yetişkin davranışları belirtilmektedir. Ebeveynler duyarlılık ve talepkarlık boyutlarında farklılık gösterebilmektedirler. Bazı ebeveynler çocuklara karşı reddedici ve olumsuz tutum sergilerken bazıları ise sıcak, samimi ve olumlu yaklaşmaktadırlar. Bununla beraber, bazı ebeveynlerin çocuklara yönelik beklentisi fazla iken bazılarında çocukların özgürlüğü daha fazla ön planda olabilmektedir (Erginbay, 2014; Sümer ve Güngör, 1999).

Martin ve Maccoby daha sonra anne baba tutumlarını otoriter, izin verici, ihmalkar izin verici ve demokratik olarak sınıflandırmaktadırlar. Otoriter anne baba tutumlarında duyarlılık boyutu düşük düzeyde, talepkarlık boyutu ise yüksek düzeydedir. İzin verici ve ihmalkar izin verici tutumlarda ise, Baumrind'in sınıflandırmasında yer alan izin verici tutum iki şekilde ele alınmaktadır. İzin verici tutumda ebeveynler çocuğa samimi, ilgili ve hoşgörülü yaklaşırken; ihmalkar izin verici tutumda çocuğa karşı ilgisizdirler ve çocuğa herhangi bir sınırlama koymamaktadırlar. Demokratik anne baba tutumlarında ise duyarlılık boyutu ve talepkarlık boyutu oldukça etkilidir (Erginbay, 2014; Kaya, 2010).

2.2.2. Anne Baba Tutumlarının Sınıflandırılması

Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch (1994) ebeveyn tutumlarını, demokratik, otoriter, aşırı hoşgörölü, izin verici olmak üzere dört başlık olarak sınıflandırmaktadırlar (akt. Hale, 2008). Bu çalışmada da bu sınıflandırma esas alınmıştır.

2.2.2.1. *Demokratik Anne Baba Tutumu*

Demokratik anne baba tutumunda çocuğun belirli sınırlar içerisinde hareket etmesine izin verilmektedir. Bu tutumda, sevgi, saygı ve hoşgörölü gibi duygu ve davranışlar herhangi bir koşula bağlanmamaktadır. Demokratik anne baba tutumunda ebeveynler çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına içten sevgi göstererek cevap vermektedirler. Çocuklardaki bireysel farklılıklara özen göstererek onlar üzerinde baskı ve denetim kurmak yerine belirli yönlendirmeler yapmaktadır. Tüm bu özelliklerinden dolayı demokratik anne baba tutumu çocuğun sosyal-duygusal gelişimine, bilişsel becerilerine ve kişilik gelişimine diğer tutumlara oranla daha fazla katkı sağlamaktadır (Baumrind, 1967; Bolattekin, 2014; Hale, 2008).

Mutallimova (2014), demokratik anne babaların çocukları ayrı bir birey olarak kabul ettiğini ve çocuklara kendi kişilikleri ve düşünceleri olan bireyler gibi davrandığını dile getirmektedir. Ona göre demokratik anne babalar çocukların bağımsız kişilik oluşturmaları ve çocuklardaki sorumluluk duygusunun geliştirilmesi için onları desteklemektedirler. Bu tutumda herhangi bir tutarsızlık yoktur; izin verilen ve verilmeyen tüm davranışlar kesin ve net bir şekilde bellidir. Bu çerçevede çocuğun özgür davranmasına olanak sağlanmaktadır. Demokratik tutumun olduğu ailelerde büyüyen çocukların sosyal hayatta daha aktif, kendine güvenen, sorumluluk bilinci gelişmiş, duygularını ve kararlarını özgürce ifade edebilen ve sosyal ilişkilerde iyi olan bireyler oldukları belirlenmiştir (akt. Köksal, 2016).

2.2.2.2. *Otoriter Anne Baba Tutumu*

Otoriter anne baba tutumu, çocukların ebeveynleri tarafından konulan kuralların tümüne kayıtsız şekilde uymalarını beklemektedir. Otoriter anne baba tutumunu benimseyen anne babalar çocukların sosyal-duygusal gelişimine, bilişsel gelişimine ve kişilik gelişimlerine pek önem vermemektedirler (Yavuzer, 2006).

Otoriter anne baba tutumunu benimseyen ebeveynler, çocuklarda istenmeyen herhangi bir davranışla karşılaştıklarında ceza yöntemine başvurumaktadırlar. Bu

nedenle bu tutumla yetiştirilen çocuklar duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edememekte ve bastırmaktadırlar. Bastırılan bu öfke ve kızgınlık duyguları zamanla açıkça ifade edilemez hale gelmekte; tüm bunlar sonucunda da saldırganlık davranışı ortaya çıkmaktadır (Hanımoğlu, 2010; Sertelin, 2003).

Otoriter tutumun hakim olduğu ailelerde büyüyen çocukların ebeveynlerine karşı sevgisiz oldukları görülmektedir. Ayrıca bu çocuklarda korku, destek bekleme, kaygı, özgüven eksikliği ve düşüncelerini ifade edememe gibi durumlar görülmektedir (Günel, 2007; Hale, 2008).

2.2.2.3. *Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu*

Aşırı hoşgörülü anne baba tutumunda çocuklar baskın olan taraftadırlar. Ebeveynlerin pasif olduğu bu tutum sonucu çocuklar anne babaya karşı saygısız denebilecek bir davranış biçimi geliştirmektedirler. Bu tutumda çocuk hükmeden taraf olduğu için sosyal ilişkilerinde de baskın taraf olmayı tercih etmektedir. Bu tutumda çocuğun tüm davranışları olumlu karşılanmaktadır. Herhangi bir sınırlama ve çerçeveye karşılaşmamaktadır. Bunun sonucu olarak da aşırı benmerkezci bireyler olarak yaşam sürdürmeye devam etmektedirler. Hak etmeden bir şeye sahip olmaya çalışmaktadırlar. Diğer insanlara karşı hoşgörülü davranmamakta ve büyük oranda benmerkezci olmaktadır (Baumrind, 1966; Mutallimova, 2014; akt. Köksal, 2016; Yörükoğlu, 1978).

2.2.2.4. *Koruyucu Anne Baba Tutumu*

Koruyucu anne baba tutumunu benimseyen ebeveynler çocukların herhangi bir şeyi yalnız yapmasına izin vermemektedirler. Sürekli koruma içgüdüleriyle hareket etmekte, buna bağlı olarak da çocukların diğer bireylere karşı aşırı bağımlılık geliştirmesine, düşük özgüven sergilemesine ve duygusal kırgınlıklar yaşammasına neden olmaktadır (Gök, 2010; Navaro, 1989).

Koruyucu anne baba tutumunun belirgin olduğu ailelerde çocuklar bağımlı, düşük özgüvenli, çabuk mutsuz olan ve dikkatsiz kişilik özellikleri gösteren bireyler haline gelmektedirler. Bu tutumun benimsenmesi çocuğun gelişim dönemlerine aşırı derecede etkide bulunarak bağımsız kişilik özelliklerinin gelişmesini ve sosyalleşmelerini engellemektedir. Çocuğun kendi kişilik özelliklerini tanımasına izin vermemek sosyal duygusal gelişimin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Dinçer, 2008; Yavuzer, 2008).

2.2.3. Anne Baba Tutumları İle İlgili Yapılmış Olan Araştırmalar

Sümer, Aktürk ve Helvacı (2010) Türkiye’de yayınlanan ulusal veya uluslararası bilimsel 34 yayını inceleyerek anne babaların benimsediği ebeveyn tutumlarını belirlemeyi ve bu tutumların çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada otoriter ebeveyn tutumu ile koruyucu ebeveyn tutumunun çocuk ve ergenler üzerinde olumsuz etkileri olduğu; demokratik ve kabul edici tutumun ise çocuk ve ergenler üzerinde olumlu etkiler bırakan tutum ve davranışlar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Şanlı ve Öztürk (2012) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 390 çocuğun annesine ulaşarak okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin benimsediği ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörleri incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda annelerin benimsediği ebeveynlik tutumunun eğitim durumu, aylık gelir, yaş ve çalışma durumundan etkilendiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Meslek sahibi olmayan, eğitim düzeyi düşük annelerin daha fazla koruyucu tutum ile otoriter tutumu benimsediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocuk yetiştirme tutumları hakkında bilgi sahibi olan ve kendini yeterli hisseden annelerde demokratik tutumun arttığı ve diğer tutumların azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Arnott ve Brown (2013) bebeklik döneminde sergilenen ebeveyn tutumları ve bu tutumların bebek-anne özellikleri ile ilişkisini ortaya koymayı amaçladıkları çalışmalarında, yaşı 12 ayın altındaki 508 bebeğin annesine anket uygulanmıştır. Çalışmada anne yaşı, eğitimi, kilosunu ve çocuğun cinsiyetinin erken ebeveynlik tarzı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Efe Azkeskin, Güven, Güral ve Sezer (2013) 5-6 yaş çocuğu olan anne babaların ebeveynlik tutumlarını bazı değişkenler açısından inceledikleri çalışmada, 12 farklı şehirden 2751 aileye ulaşılmıştır. Çalışmanın sonunda, çocuğun cinsiyetinin, çocuk sayısının ve ebeveynin eğitim seviyesinin anne-baba tutumu üzerinde önemli farklılıklara neden olduğu belirlenmiştir.

Batool ve Rond (2015) çalışmalarında, ebeveynlerin duygusal zekası ve anne-baba tutumu aracılığıyla ergenlerde oluşan saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Pakistan'daki dört üniversiteden 225 lisans öğrencisinin ebeveynleri ile birlikte katıldıkları çalışmanın sonunda, duygusal zeka eğitiminin, ebeveynlerin anne-baba tutumlarını geliştirmelerine yardımcı olacağı ve saldırganlık riskini azaltacağı vurgulanmaktadır.

Sak, Şahin-Sak, Atli ve Şahin (2015) 258 anne babaya Ebeveyn Tutumları Ölçeği (ETÖ) uygulayıp, bu 258 anne babadan seçilen 20 anne baba ile de görüşmeler düzenleyerek okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin benimsediği anne baba tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin kendi benimsediği anne baba tutumu ile ilgili farkındalık sahibi olduğu ve bu tutumu açıklarken alandaki yayınlara paralel ifadeler kullandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra ebeveynler kendi benimsedikleri anne baba tutumu üzerindeki en büyük etkinin yetiştirilme tarzı ve psikolojik etmenler olduğunu belirtmişlerdir.

Aydoğdu ve Dilekmen (2016) anne-baba tutumlarının yaş, çalışma durumu, cinsiyet, ailenin aylık geliri, süregelen hastalık durumu, çocuk sayısı ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu amaç doğrultusunda 2-6 yaş arası çocuğa sahip toplam 462 anne ve babadan veri toplanmıştır. Çalışma sonucunda, çalışma durumu, cinsiyet, aylık gelir, çocuk sayısı ve eğitim durumu değişkenleri açısından ebeveyn tutumları anlamlı farklılık gösterirken; yaş, süregelen hastalık ve aile tipi değişkenlerine göre ebeveyn tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

İnanç, Altıntaş ve Barış (2017) 500 ebeveyne ulaşarak anne babaların kişilik yapıları ile benimsedikleri ebeveynlik tutumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda otoriter tutumu benimseyen ebeveynlerin içedönüklük, duygusal dengesizlik, yeniliklere kapalı olma ve düşmanlık gibi kişilik yapılarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin yumuşak başlılık, dışadönüklük, sorumluluk ve gelişime açık olma gibi kişilik yapılarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşırı koruyucu tutumu benimseyen ebeveynlerin sorumluluk, gelişime açık olma ve duygusal dengesizlik gibi kişilik yapılarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca izin verici tutumu benimseyen ebeveynlerin de duygusal dengesizlik, dağınıklık ve düşmanlık gibi kişilik yapılarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.4. Anne Baba Tutumu ve Saldırganlık

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde görülen davranış problemleriyle anne baba tutumlarını inceleyen birçok çalışma yürütülmektedir (Derman ve Başal, 2013; Dewi, Prihatsanti, Setyewan 2015; Tuzgöl, 2016). Çocukluktan ergenliğe geçişte gerçekleşen fiziksel ve çevresel büyüme saldırganlık dürtüsünü de beraberinde geliştirmektedir. Saldırganlık davranışı gösteren ergenlik dönemi gençlerin ailelerinde problem çözme

becerisinin, iletişim becerisinin, duygusal tepkiler verme becerisinin ve gereken ilgiyi gösterebilmenin yetersiz olduğu göze çarpmaktadır (Avcı, 2006).

Özbey ve Alisinanoğlu (2009) olumsuz anne-baba tutumlarının okul öncesi dönemde saldırganlığa yol açtığını belirtmektedirler. Karataş'ın (2000) yürütmüş olduğu çalışma da bu düşünceyi destekler niteliktedir. Karataş (2000) 23 ebeveynin saldırganlık davranışının, o ailede büyüyen okul öncesi dönem çocuğunun saldırganlık davranışına etkisini araştırmış; babanın saldırgan davranışlar sergilemesi sonucu çocuğun da saldırgan davranışlar sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Dewi, Prihatsanti, Setyewan (2015) de baba sevgisi ile saldırganlık arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Hatunoğlu (1994) , otoriter tutum benimsenen ailelerdeki saldırganlık oranının, demokratik ve ilgisiz tutum benimsenen ailelerdeki saldırganlık oranına göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. İkiz ve Samur (2016) ise çalışmasında benzer bir sonuca ulaşarak saldırganlık ile otoriter tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Demokratik tutumun egemen olduğu ailelerde çocuğun gelişimi desteklenmekte ve sorunlarla başa çıkmada şiddet bir yöntem olarak kullanılmamaktadır. Bu anne babalar, çocuklardaki sorun çözme becerisinin gelişmesini sağlayarak bu çocukların şiddete daha az başvurmalarında önemli rol oynamaktadırlar. Fakat otoriter tutumun egemen olduğu ailelerdeki çocuklar kendi problem çözme stratejilerini geliştiremedikleri için kendilerini gerçekleştirme ve kabul görmede şiddete başvurumaktadırlar (Yıldız ve Erci, 2011).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılarak hazırlanmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıda bulunan değişkenler arasındaki değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bilimsel araştırma modelidir. İlişkisel tarama yöntemi, korelasyon ve karşılaştırma türünde tarama yapmayı sağlayan bir yöntemdir (Karasar, 2008). İlişkisel tarama modeli ile yapılan araştırmalarda aralarında ilişki aranan değişkenler, teker teker toplanarak sembolleştirilir. Yapılan bu sembolleştirmeler (ölçme, değer verme), iki değişken arasında ilişki olup olmadığını belirlemeyi sağlamaktadır (Karataş, 2012).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Van ili merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve herhangi bir okul öncesi kuruma devam etmeyen 3-6 yaş arası (TÜİK verilerine göre 26.604 çocuk) çocuklar ve anne babalarından oluşmaktadır. Örneklem ise, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen 297 anne ve 209 babadan olmak üzere 506 ebeveyn ve 506 okul öncesi dönem çocuğundan oluşmaktadır.

Örnekleme ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler

Değişken	Düzy	n	%
Cinsiyet	Kadın	297	58,7
	Erkek	209	41,3
Yaş	20-30 yaş	211	41,7
	31-40 yaş	240	47,4
	40 yaş üstü	55	10,9
Eğitim Durumu	Okula gitmemiş	39	7,7
	İlkokul	70	13,8
	Ortaokul	60	11,9
	Lise	112	22,1
	Lisans	225	44,5
Medeni Durum	Evli	462	91,3
	Ayrı/Dul	44	8,7
Yaşanılan Ev	Apartman	294	58,1
	Müstakil	212	41,9
Gelir	2000 ve altı	181	35,8
	2001-4000	175	34,6
	4001-6000	115	22,7
	6001 ve üstü	35	6,9
Çocuk Sayısı	1	129	25,5
	2	217	42,9
	3	83	16,4
	4 ve üstü	77	15,2
İlk Çocuk Doğduğundaki Yaş	20 ve altı	90	17,8
	21-30	389	76,9
	31 yaş ve üzeri	27	5,3
Çocuğun Cinsiyeti	Erkek	272	53,8
	Kız	234	46,2
Çocuğun Yaşı	3 Yaş	37	7,3
	4 Yaş	60	11,9
	5 Yaş	212	41,9
	6 Yaş	197	38,9
Çocuğun Eğitim Aldığı Süre	Almıyor	113	22,3
	1 Yıl	292	57,7
	2 Yıl ve üstü	101	20,0
Çocuğun Kardeş Sırası	1	230	45,5
	2	169	33,4
	3	48	9,5
	4 ve üstü	59	11,7
Toplam		506	100

Araştırma dâhilinde kişisel bilgi formunu, ebeveyn tutumları ölçeğini ve saldırganlık yönelim ölçeğini yanıtlayan 506 bireyin 297'si (%58,7) kadınlardan, 209'u (%41,3) erkeklerden oluşmaktadır. Bu bireylerden 240'nın (%47,4) 31-40 yaş aralığında olduğu, 225'inin (%44,5) lisans mezunu olduğu, 462'sinin (%91,3) evli olduğu, 468'inin (%92,5) şehirde yaşadığı, 294'ünün (%58,1) apartmanda yaşadığı,

181'inin (%35,8) gelir düzeyinin 2000 ve altı olduğu, 217'sinin (%42,9) 2 çocuk sahibi olduğu, 389'unun (%76,9) da ilk çocuğu doğarken 21-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen bu anne babaların çocuklarından 272'sinin (%53,8) erkek, 234'ünün (%46,2) kız olduğu görülmektedir. Bu çocuklardan 212'sinin (%41,9) 5 yaşında olduğu, 292'sinin (%57,7) 1 yıldır eğitim aldığı ve 230'unun da (%45,5) en büyük çocuk olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", "Ebeveyn Tutumları Ölçeği" (Karabulut Demir ve Şendil, 2008) ve "Saldırganlık Yönelim Ölçeği" (Kan ve Kurtulmuş, 2016) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu; ebeveynlerin ve çocuğun demografik bilgileri hakkında veri toplanması amacıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan kişisel bilgi formunda çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu kardeş sayısı, yaşı ile ailenin sosyoekonomik durumu, anne babanın yaşı, eğitim durumları ve aylık gelirleri gibi demografik özelliklere yer verilmektedir. Bu form ile ebeveyne ve çocuğa ait toplam 14 demografik özelliğe ilişkin bilgi toplanmıştır.

3.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği

Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutumları Ölçeğinde 2-6 yaş arasında çocuğu olan anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Ölçekte, 4 alt boyut ve 46 madde bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutları aşağıda verilmektedir:

Demokratik Boyut (17 madde): Bu boyut çocuğun ayrı bir kişiliği olduğunu kabul etmesini, fikirlerini açıkça belirtmesini ve çocuğu bağımsızlığa teşvik etmeyi içermektedir. (Madde numaraları: (2, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 18, 20, 23, 25, 29, 36, 37, 38, 42).

Otoriter Boyut (11 madde): Otoriter tutum boyutunda anne babanın çocuğun sahibi olduğu anlayışı hâkimdir. Dolayısıyla çocuğun ayrı bir kişiliği olduğu anlayışı yoktur. İletişim tek yönlüdür; kurallara koşulsuz itaat, sözel-fiziksel ceza ve baskıyı içermektedir. (Madde numaraları: 3, 9, 11, 19, 26, 27, 32, 35, 39, 40, 45).

Aşırı Koruyucu (9 madde): Çocuğun sürekli korunması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Çocuğa sorumluluk vermekten kaçınan, aşırı kontrollü ve her türlü müdahaleyi kendisi yapan anne baba tavırlarını içermektedir. (Madde numaraları: 4, 8, 12, 16, 21, 22, 28, 41, 46).

İzin Verici (9 madde): Çocuğa gerekenden fazla özgürlük tanıma, her türlü davranışını hoş görme tavırlarını içermektedir. (Madde numaraları: 1, 17, 24, 30, 31, 33, 34, 43, 44).

Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri “demokratik” boyut için .83, “otoriter” boyut için .76, “aşırı koruyucu” boyut için .75 ve “izin verici” boyut için ise .74 olarak bulunmuştur.

Bu ölçek likert tarzda hazırlanmış olup her bir madde bir davranış biçimini ifade edecek şekilde düzenlenmiştir. Hazırlanan her bir madde karşısında yanıtlayıcılar sıklık oranlarına göre 5 farklı seçeneği işaretleyebilmektedirler. Her madde için belirlenen bu 5 seçenektan biri işaretlenmektedir. Maddeler için belirlenen sıklık düzeyleri “Her zaman böyledir” 5 puan; “Çoğunlukla böyledir” 4 puan; “Bazen böyledir” 3 puan; “Nadiren böyledir” 2 puan ve “Hiçbir zaman böyle değildir” 1 puan şeklindedir. Bu şekilde ölçeğin uygulandığı ebeveynlerin, söz edilen davranışı ne sıklıkta veya ne düzeyde yaptıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Her bir boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanarak her bir boyut için puan elde edilmektedir. Bir boyuttan yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

3.3.3.Saldırganlık Yönelim Ölçeği

Kaynak, Kan ve Kurtulmuş (2016) tarafından 36-72 aylık çocuklara yönelik geliştirilen bu form, toplam 27 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Oluşturulan alt boyutları şu şekilde açıklamak mümkündür:

Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık (8 madde): Fiziksel olarak başkasına kasti şekilde zarar verme davranışlarını içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8).

Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık (7 madde): Bir kişinin dışlanmasını sağlamak için kasti şekilde zarar vermeyi içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15).

Kendine Yönelik Saldırganlık (5 madde): Kişinin bile isteye kasti şekilde kendine zarar vermesini içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 16, 17, 18, 19, 20).

Nesneye Yönelik Saldırganlık (7 madde): Kişinin herhangi bir nesneye öfke anında kasti zarar vermesini içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27).

Ölçeğin tümüne ait Cronbach alpha değeri .957; alt faktörlere ait Cronbach alpha değerleri ise sırasıyla; .946, .945, .853 ve .920 şeklindedir.

Bu ölçek likert tarzda hazırlanmıştır. Oluşturulan maddelerin her biri bir davranış biçimini temsil edecek şekilde düzenlenmiştir. Bu ölçekte yer alan her bir davranış biçiminin karşısında sıklık oranlarına göre seçilebilecek 7 farklı seçenek bulunmaktadır. Her madde için bu 7 seçenekten biri işaretlenmektedir. Maddeler için belirlenen sıklık düzeyleri “Her zaman sürekli yapar” 7 puan; “Ara sıra yapar” 4 puan; “Hiçbir zaman yapmaz” 1 puan şeklindedir. “2, 3, 5, 6” puanlamaları ara değer olarak verilmektedir. Bu şekilde ölçeğin uygulandığı çocukların, söz edilen davranışı ne sıklıkta veya ne düzeyde yaptıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Her boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanarak her boyut için bir puan elde edilmektedir. Bir boyuttan yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecine başlamadan önce gerekli izinler alınmış, ardından seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş ebeveynlere çalışmanın amacı anlatılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden velilere veri toplama araçları uygulanmıştır. Ebeveynler öncelikle Ebeveyn Tutum Ölçeğini, ardından da okul öncesi dönemde olan çocuklarıyla ilgili olarak Saldırganlık Yönelim Ölçeğini doldurmuşlardır. Toplam 574 tane veri toplanmıştır. Fakat eksik ve hatalı doldurmalar yüzünden 68 veri çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler analiz edilirken betimsel istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 22,0 istatistik paket programı kullanılarak

hesaplanmış ve değerlendirilmiştir. Verilerin normallik sınaması Kolmogorov–Smirnov ile test edilmiş ve normal dağılım gösterdiği tespit edilen veriler, yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Benferroni testi, Pearson korelasyon analizi ile çözümlenmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken Büyüköztürk (2010) tarafından aktarılan aralık değerleri dikkate alınmıştır. Belirlenen bu aralık değerleri şu şekildedir: “1.00-1.80; ‘çok düşük’, 1.81-2.60; ‘düşük’, 2.61-3.40; ‘orta’, 3.41-4.20; ‘yüksek’ ve 4.21-5.00 ‘çok yüksek’”. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve derecesinin anlamlandırılmasında ise “0.00-0.30 arası; ‘düşük’, 0.30-0.70 arası; ‘orta’ ve 0.70-1.00 arası ‘yüksek’” aralık değerleri dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2010).

4. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın katılımcılarının kullanılan ölçeklerin maddelerine verdikleri cevaplara ilişkin yapılan istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

4.1. Ebeveynlerin anne-baba tutumlarına ilişkin bulgular

Aşağıda Tablo 2’de ebeveynlerin hangi anne baba tutumlarını ne düzeyde benimsediğine ilişkin analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2. Anne baba tutumları

Anne Baba Tutumları		n	\bar{x}	ss.
Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	506	4,03	,64
	<i>Otoriter Tutum</i>	506	2,18	,72
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	506	3,61	,80
	<i>İzin Verici Tutum</i>	506	2,41	,71

Tablo 2’de anne baba tutumlarına boyutlar bazında bakıldığında “demokratik tutum” boyutunun ($\bar{x}=4,03$), “otoriter tutum” boyutunun ($\bar{x}=2,18$), “aşırı koruyucu tutum” boyutunun ($\bar{x}=3,61$) ve “izin verici tutum” boyutunun ise ($\bar{x}=2,41$) aritmetik ortalama değerlerinde olduğu görülmektedir.

Bu değerlere göre anne babaların benimsediği “otoriter tutum“ ($\bar{x}=2,18$) ve “izin verici tutum” ($\bar{x}=2,41$) boyutlarının düşük düzeyde olduğu görülürken; benimsenen “demokratik tutum” ($\bar{x}=4,03$) ve “aşırı koruyucu tutum” ($\bar{x}=3,61$) boyutlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “cinsiyet” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının cinsiyet değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss.	t	sd.	p
Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	Erkek	209	4,00	,65	-1,13	504	,257
		Kadın	297	4,06	,64			
	<i>Otoriter Tutum</i>	Erkek	209	2,16	,73	-,33	504	,741
		Kadın	297	2,18	,72			
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	Erkek	209	3,51	,80	-2,24	504	,025*
		Kadın	297	3,67	,80			
	<i>İzin Verici Tutum</i>	Erkek	209	2,47	,76	1,35	504	,177
		Kadın	297	2,38	,67			

*p<.05

Tablo 3’de görüldüğü üzere ebeveynlerin anne baba tutumları cinsiyet değişkeni açısından “aşırı koruyucu tutum” boyutunda farklılaşırken; diğer boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Sonuçlara göre ebeveynlerin “aşırı koruyucu tutum” puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($t_{(504)}=-2,24$ p=,025). Aşırı koruyucu tutum boyutunda kadınların ($\bar{x}=3,67$) erkeklere ($\bar{x}=3,51$) göre daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “yaş” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaş değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Yaş	n	\bar{X}	ss.	F	p
Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	20-30	211	4,08	,63	1,02	,361
		31-40	240	3,99	,65		
		40 yaş üstü	55	4,05	,66		
	<i>Otoriter Tutum</i>	20-30	211	2,14	,68	,586	,557
		31-40	240	2,21	,73		
		40 yaş üstü	55	2,16	,87		
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	20-30	211	3,55	,87	,778	,460
		31-40	240	3,64	,75		
		40 yaş üstü	55	3,66	,78		
	<i>İzin Verici Tutum</i>	20-30	211	2,44	,68	,475	,622
		31-40	240	2,38	,71		

	40 yaş üstü	55	2,46	,82
*p<.05				

Tablo 4'te görüldüğü üzere ebeveynlerin anne baba tutumları “yaş” değişkeni açısından farklılaşmamaktadır. Demokratik tutum boyutu (P=,361), otoriter tutum boyutu (P=,557), aşırı koruyucu tutum boyutu (P=,460) ve izin verici tutum boyutunda (P=,622) p değerleri .05'ten büyük olduğu için anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “eğitim durumu” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının eğitim durumu değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Eğitim Durumu	n	\bar{X}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	Demokratik Tutum	(A) Okula Gitmemiş	39	3,64	,96	5,07	,001*	C-A D-A E-A
		(B) İlkokul	70	3,96	,70			
		(C) Ortaokul	60	4,03	,54			
		(D) Lise	112	4,15	,62			
		(E) Lisans	225	4,07	,57			
	Otoriter Tutum	(A) Okula Gitmemiş	39	2,51	,80	4,77	,001*	A-D
		(B) İlkokul	70	2,24	,76			
		(C) Ortaokul	60	2,24	,66			
		(D) Lise	112	1,97	,65			
		(E) Lisans	225	2,18	,72			
	Aşırı Koruyucu Tutum	(A) Okula Gitmemiş	39	3,75	,75	25,2	,000*	A-E B-E C-E D-E
		(B) İlkokul	70	3,92	,73			
		(C) Ortaokul	60	3,81	,70			
		(D) Lise	112	3,98	,63			
		(E) Lisans	225	3,24	,79			
	İzin Verici Tutum	(A) Okula Gitmemiş	39	2,49	,76	4,92	,001*	E-D
		(B) İlkokul	70	2,32	,74			
		(C) Ortaokul	60	2,48	,57			
		(D) Lise	112	2,18	,68			
		(E) Lisans	225	2,53	,72			

*p<.05

Tablo 5'e bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının eğitim durumu açısından tüm boyutlarda farklılık gösterdiği görülmektedir. Demokratik tutum boyutu (P=,001), otoriter tutum boyutu (P=,001), aşırı koruyucu tutum boyutu (P=,000) ve izin verici tutum boyutunda (P=,001) p değerleri .05'ten küçük olduğu için anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Demokratik tutum boyutunda ortaokul ($\bar{x}=4,03$) mezunu olan anne babaların okula gitmeyen ($\bar{x}=3,64$) anne babalara göre daha demokratik olduğu görülmektedir. Ayrıca lise ($\bar{x}=4,15$) mezunu ve lisans ($\bar{x}=4,07$) mezunu anne babaların da okula gitmeyen ($\bar{x}=3,64$) anne babalara göre daha demokratik olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre eğitim durumu yüksek olan anne babanın daha demokratik olduğu söylenebilir.

Otoriter tutum boyutu incelendiğinde okula gitmeyen ($\bar{x}=2,51$) anne babaların lise ($\bar{x}=1,97$) mezunlarına göre daha otoriter olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre eğitim durumu düşük seviyede olan anne babanın daha otoriter olduğu söylenebilir.

Aşırı koruyucu tutum boyutuna bakıldığında, okula gitmeyen ($\bar{x}=3,75$), ilkokul mezunu ($\bar{x}=3,92$), ortaokul mezunu ($\bar{x}=3,81$) ve lise mezunu ($\bar{x}=3,98$) anne babaların lisans mezunu ($\bar{x}=3,24$) anne babalara göre daha koruyucu olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre eğitim durumu lisans mezunun altındaki anne babaların daha koruyucu olduğu söylenebilir.

İzin verici tutum boyutunda ise lisans mezunu ($\bar{x}=2,53$) anne babaların lise mezunu ($\bar{x}=2,18$) anne babalara göre daha izin verici olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “medeni durum” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının medeni durum değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Medeni Durum	n	\bar{x}	ss.	t	sd.	p
Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	Evli	462	4,03	,66	-,174	504	,862
		Ayrı/Dul	44	4,05	,48			
	<i>Otoriter Tutum</i>	Evli	462	2,16	,72	-2,03	504	,042
		Ayrı/Dul	44	2,39	,73			
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	Evli	462	3,62	,79	1,62	504	,105
		Ayrı/Dul	44	3,42	,90			
	<i>İzin Verici Tutum</i>	Evli	462	2,40	,71	-1,12	504	,259
		Ayrı/Dul	44	2,53	,77			

* $p < .05$

Tablo 6’da da görüldüğü üzere ebeveynlerin anne baba tutumları “medeni durum” değişkeni açısından sadece otoriter tutum boyutunda anlamlı bir fark göstermiştir. Ebeveynlerin Demokratik tutum boyutunda ($P=,862$), aşırı koruyucu tutum boyutunda ($P=,105$) ve izin verici tutum boyutunda ($P=,259$) medeni durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmazken, otoriter tutum boyutunda ($P=,042$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrı/dul olan ebeveynlerin ($\bar{x}=2,39$) evli olan ebeveynlerden ($\bar{x}=2,16$) daha otoriter oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “yaşanılan ev” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaşanılan ev değişkeni açısından analiz sonuçları

Anne Baba Tutumları	Yaşanılan Ev	n	\bar{x}	ss.	t	sd.	p	
Boyutlar	Demokratik Tutum	Apartman	294	4,05	,58	,757	504	,449
		Müstakil	212	4,01	,72			
	Otoriter Tutum	Apartman	294	2,20	,75	,926	504	,355
		Müstakil	212	2,14	,68			
	Aşırı Koruyucu Tutum	Apartman	294	3,41	,83	-6,58	504	,000*
		Müstakil	212	3,87	,69			
	İzin Verici Tutum	Apartman	294	2,49	,74	2,70	504	,007*
		Müstakil	212	2,31	,66			

* $p < .05$

Tablo 7’de görüldüğü üzere ebeveynlerin anne baba tutumlarının “yaşanılan ev” değişkeni açısından “aşırı koruyucu tutum” ($t_{(504)}=-6,58$ $p=,000$) ve “izin verici tutum” ($t_{(504)}=2,70$ $p=,007$) boyutlarında farklılaşırken; diğer boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre müstakil evde yaşayan anne babaların ($\bar{x}=3,87$) apartmanda yaşayan anne babalara ($\bar{x}=3,41$) göre daha fazla koruyucu tutumu benimsediği söylenebilir. Apartmanda yaşayan anne babaların ($\bar{x}=2,49$) ise müstakil evde yaşayan anne babalara ($\bar{x}=2,31$) göre daha izin verici olduğu söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “aylık gelir” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının aylık gelir değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Aylık Gelir	n	\bar{x}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	Demokratik Tutum	(A) 2001-4000	356	4,03	,67	1,41	,243	
		(B) 4001-6000	115	3,99	,60			
		(C) 6001 ve üstü	35	4,20	,42			
	Otoriter Tutum	(A) 2001-4000	356	2,17	,72	,29	,742	
		(B) 4001-6000	115	2,21	,72			
		(C) 6001 ve üstü	35	2,11	,75			
	Aşırı Koruyucu Tutum	(A) 2001-4000	356	3,74	,78	17,7	,000*	A-B A-C
		(B) 4001-6000	115	3,33	,79			
		(C) 6001 ve üstü	35	3,18	,74			
	İzin Verici Tutum	(A) 2001-4000	356	2,38	,70	2,95	,053	
		(B) 4001-6000	115	2,55	,76			
		(C) 6001 ve üstü	35	2,32	,67			

* $p < .05$

Tablo 8'e bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının "aylık gelir" değişkeni açısından yalnızca "aşırı koruyucu tutum" ($p < .05$) boyutunda farklılaştığı görülmektedir. Tablo 8'e göre aylık gelir düzeyi 2001-4000 ($\bar{x}=3,74$) arasında olan anne babaların, aylık gelir düzeyi 4001-6000 ($\bar{x}=3,33$) ve 6001 ve üstü ($\bar{x}=3,18$) olan anne babalara göre daha koruyucu olduğu söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının çocuk sayısı değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuk sayısı değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Çocuk Sayısı	n	\bar{x}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	Demokratik Tutum	(A) 1	129	3,99	,61	4,97	,002*	B-D
		(B) 2	217	4,13	,56			
		(C) 3	83	4,05	,73			
		(D) 4 ve üstü	77	3,81	,78			
	Otoriter Tutum	(A) 1	129	2,29	,75	4,15	,006*	D-C
		(B) 2	217	2,10	,67			
		(C) 3	83	2,04	,65			
		(D) 4 ve üstü	77	2,34	,83			
	Aşırı Koruyucu Tutum	(A) 1	129	3,30	,82	9,65	,000*	B-A C-A D-A
		(B) 2	217	3,65	,80			
		(C) 3	83	3,76	,75			
		(D) 4 ve üstü	77	3,82	,69			

<i>İzin Verici Tutum</i>	(A) 1	129	2,70	,75	10,3	,000*	A-B A-C A-D
	(B) 2	217	2,29	,66			
	(C) 3	83	2,33	,64			
	(D) 4 ve üstü	77	2,37	,75			

* $p < .05$

Tablo 9'a bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuk sayısı açısından demokratik tutum boyutu ($p < .05$), otoriter tutum boyutu ($p < .05$), aşırı koruyucu tutum boyutu ($p < .05$) ve izin verici tutum boyutunda ($p < .05$) farklılık gösterdiği görülmektedir.

Demokratik tutum boyutuna bakıldığında 2 çocuk sahibi ($\bar{x}=4,13$) ebeveynlerin 4 ve üstü çocuk sahibi ($\bar{x}=3,81$) ebeveynlere göre daha demokratik olduğu söylenebilir. Otoriter tutum boyutunda 4 ve üstü çocuk sahibi ($\bar{x}=2,34$) ebeveynlerin, 3 çocuk sahibi ($\bar{x}=2,04$) ebeveynlere göre daha otoriter olduğu söylenebilir. Aşırı koruyucu tutum boyutunda 2 çocuk sahibi ($\bar{x}=3,65$), 3 çocuk sahibi ($\bar{x}=3,76$) ve 4 ve üstü çocuk sahibi ($\bar{x}=3,82$) ebeveynlerin 1 çocuk sahibi ($\bar{x}=3,30$) ebeveynlere göre daha koruyucu olduğu söylenebilir. İzin verici tutum boyutunda ise 1 çocuk sahibi ($\bar{x}=2,70$) ebeveynlerin 2 çocuk sahibi ($\bar{x}=2,29$), 3 çocuk sahibi ($\bar{x}=2,33$) ve 4 ve üstü ($\bar{x}=2,37$) çocuk sahibi ebeveynlere göre daha izin verici olduğu söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının "ilk çocuklarına sahip olma yaşları" değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının ilk çocuklarına sahip olma yaşları değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Doğum Yaşı	n	\bar{X}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	(A) 20'nin altı	90	3,99	,68	,270	,764	
		(B) 21-30	389	4,05	,64			
		(C) 31 yaş ve üzeri	27	4,04	,64			
	<i>Otoriter Tutum</i>	(A) 20'nin altı	90	2,30	,73	1,61	,199	
		(B) 21-30	389	2,15	,72			
		(C) 31 yaş ve üzeri	27	2,15	,76			
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	(A) 20'nin altı	90	3,97	,64	11,5	,000*	A-B
		(B) 21-30	389	3,52	,82			
		(C) 31 yaş ve üzeri	27	3,64	,79			
	<i>İzin Verici Tutum</i>	(A) 20'nin altı	90	2,36	,76	,851	,428	
		(B) 21-30	389	2,41	,70			
		(C) 31 yaş ve üzeri	27	2,57	,79			

* $p < .05$

Tablo 10'a bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının "ilk çocuklarına sahip olma yaşları" değişkeni açısından yalnızca "aşırı koruyucu tutum" boyutunda ($p<.05$) farklılaştığı görülmektedir. Tablo 11'e bakıldığında ilk çocuğuna 20 yaşın altında sahip olan ($\bar{x}=3,97$) ebeveynlerin, ilk çocuğuna 21-30 yaş aralığında sahip olan ($\bar{x}=3,52$) olan ebeveynlere göre daha aşırı koruyucu oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının "çocuğun cinsiyeti" değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından analiz sonuçları

Anne Baba Tutumları	Çocuğun Cinsiyeti	n	\bar{x}	ss.	t	sd.	p	
Boyutlar	Demokratik Tutum	Erkek	272	4,02	,64	-1,456	504	,648
		Kız	234	4,05	,65			
	Otoriter Tutum	Erkek	272	2,23	,72	1,78	504	,075
		Kız	234	2,11	,72			
	Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	272	3,51	,83	-2,76	504	,006*
		Kız	234	3,71	,76			
	İzin Verici Tutum	Erkek	272	2,40	,68	-1,490	504	,624
		Kız	234	2,43	,75			

* $p<.05$

Tablo 11'de görüldüğü üzere, ebeveynlerin anne baba tutumları "çocuğun cinsiyeti" değişkeni açısından "aşırı koruyucu tutum" boyutunda ($p<.05$) anlamlı bir fark bulunmuşken; diğer boyutlarda ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre kız çocuğa sahip ebeveynlerin ($\bar{x}=3,71$) erkek çocuğa sahip ebeveynlere ($\bar{x}=3,51$) göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının "çocuğun yaşı" değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun yaşı değişkeni açısından analiz sonuçları

Anne Baba Tutumları	Çocuğun Yaşı	n	\bar{x}	ss.	F	p	Fark
---------------------	--------------	---	-----------	-----	---	---	------

Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	(A) 3	37	4,09	,65	1,10	,348
		(B) 4	60	4,14	,80		
		(C) 5	212	3,98	,64		
		(D) 6	197	4,05	,59		
	<i>Otoriter Tutum</i>	(A) 3	37	2,13	,83	1,47	,219
		(B) 4	60	2,00	,83		
		(C) 5	212	2,20	,72		
		(D) 6	197	2,21	,66		
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	(A) 3	37	3,79	,71	2,66	,047* B-C
		(B) 4	60	3,81	,74		
		(C) 5	212	3,53	,81		
		(D) 6	197	3,59	,82		
	<i>İzin Verici Tutum</i>	(A) 3	37	2,31	,83	1,22	,300
		(B) 4	60	2,30	,74		
		(C) 5	212	2,41	,67		
		(D) 6	197	2,47	,72		

* $p < .05$

Tablo 12'ye göre ebeveynlerin anne baba tutumları "çocuğun yaşı" değişkeni açısından yalnızca "aşırı koruyucu tutum" boyutunda ($p < .05$) anlamlı bir fark bulunmuşken; diğer boyutlarda ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre 4 yaşında çocuğa sahip ebeveynlerin ($\bar{x}=3,81$) 5 yaşında çocuğa sahip ebeveynlere ($\bar{x}=3,53$) göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının "çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre" değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 13'de yer almaktadır.

Tablo 13. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Çocuğun Eğitimi	n	\bar{X}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	<i>Demokratik Tutum</i>	(A) Almıyor	113	4,00	,67	,283	,753	
		(B) 1 yıl	292	4,04	,66			
		(C) 2 yıl ve üstü	101	4,07	,59			
	<i>Otoriter Tutum</i>	(A) Almıyor	113	2,17	,73	,684	,505	
		(B) 1 yıl	292	2,15	,69			
		(C) 2 yıl ve üstü	101	2,25	,80			
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	(A) Almıyor	113	3,58	,85	2,89	,056	
		(B) 1 yıl	292	3,56	,83			
		(C) 2 yıl ve üstü	101	3,78	,64			
	<i>İzin Verici Tutum</i>	(A) Almıyor	113	2,42	,71	3,03	,049*	C-B
		(B) 1 yıl	292	2,36	,70			
		(C) 2 yıl ve üstü	101	2,56	,74			

* $p < .05$

Tablo 13'e göre ebeveynlerin anne baba tutumlarının "çocuğun okul öncesi

eğitim aldığı süre” değişkeni açısından yalnızca “izin verici tutum” ($p<.05$) boyutunda farklılaştığı görülmektedir. Tablo 14’e bakıldığında çocuğunun okul öncesi eğitim aldığı süre 2 yıl ve üstü ($\bar{x}=2,56$) olan ebeveynlerin, çocuğunun okul öncesi eğitim aldığı süre 1 yıl ($\bar{x}=2,36$) olan ebeveynlere göre daha fazla izin verici oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının “çocuğun doğum sırası” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14. Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun doğum sırası değişkeni açısından analiz sonuçları

	Anne Baba Tutumları	Çocuğun Doğum Sırası	n	\bar{X}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	Demokratik Tutum	(A) 1	230	4,05	,64	2,05	,106	
		(B) 2	169	4,09	,53			
		(C) 3	48	4,00	,74			
		(D) 4 ve üstü	59	3,85	,82			
	Otoriter Tutum	(A) 1	230	2,17	,70	1,65	,177	
		(B) 2	169	2,13	,68			
		(C) 3	48	2,10	,75			
		(D) 4 ve üstü	59	2,36	,88			
	Aşırı Koruyucu Tutum	(A) 1	230	3,53	,83	2,71	,044*	D-A
		(B) 2	169	3,60	,82			
		(C) 3	48	3,64	,76			
		(D) 4 ve üstü	59	3,87	,65			
	İzin Verici Tutum	(A) 1	230	2,48	,72	1,35	,257	
		(B) 2	169	2,35	,70			
		(C) 3	48	2,32	,63			
		(D) 4 ve üstü	59	2,41	,78			

* $p<.05$

Tablo 14’e göre ebeveynlerin anne baba tutumlarının “çocuğun doğum sırası” değişkeni açısından yalnızca “aşırı koruyucu tutum” ($p<.05$) boyutunda farklılaştığı görülmektedir. Tablo 14’e bakıldığında çocuğunun doğum sırası 4 ve üstü ($\bar{x}=3,87$) olan ebeveynlerin, çocuğun doğum sırası 1 ($\bar{x}=3,53$) olan ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları söylenebilir.

4.2. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine ilişkin bulgular

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin nasıl bir dağılım gösterdiğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15. Çocukların saldırganlık yönelimleri

Çocuğun Saldırganlık Yönelimi		n	\bar{X}	ss.
Boyutlar	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	506	1,71	1,06
	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	506	1,45	,84
	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	506	1,27	,78
	<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	506	1,64	,88

Tablo 15’de okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine boyutlar bazında bakıldığında; “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,71$), “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,45$), “kendine yönelik saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,27$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutunun ise ($\bar{X}=1,64$) aritmetik ortalama değerlerinde olduğu görülmektedir.

Bu değerlere göre “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,71$), “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,45$), “kendine yönelik saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,27$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutunun ($\bar{X}=1,64$) çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “anne babanın yaşı” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın yaşı değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Yaş	n	\bar{X}	ss.	F	p			
Boyutlar	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	20-30	211	1,74	1,0	,222	,801		
		31-40	240	1,68	1,0				
		40 yaş üstü	55	1,69	1,1				
	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	20-30	211	1,48	,88				
		31-40	240	1,44	,82			,658	,518
		40 yaş üstü	55	1,34	,75				
	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	20-30	211	1,24	,63				
		31-40	240	1,28	,82			,485	,616
		40 yaş üstü	55	1,36	1,0				
<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	20-30	211	1,67	,91					
	31-40	240	1,62	,84	,211	,810			
	40 yaş üstü	55	1,63	,92					

* $p < .05$

Tablo 16'ya bakıldığında, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “anne babanın yaşı” değişkeni açısından hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “anne babanın eğitim durumu” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 17'de yer almaktadır.

Tablo 17. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın eğitim durumu değişkeni açısından analizi

	Saldırganlık Yönelimi	Eğitim Durumu	n	\bar{X}	ss.	F	p	Fark
Boyutlar	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(A) Okula Gitmemiş	39	1,93	1,3	,960	,429	
		(B) İlkokul	70	1,74	,99			
		(C) Ortaokul	60	1,83	1,2			
		(D) Lise	112	1,70	1,1			
		(E) Lisans	225	1,63	,94			
	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(A) Okula Gitmemiş	39	1,95	1,3	6,79	,000*	A-B
		(B) İlkokul	70	1,43	,71			A-D
		(C) Ortaokul	60	1,69	1,0			A-E
		(D) Lise	112	1,45	,83			C-E
		(E) Lisans	225	1,30	,66			
	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(A) Okula Gitmemiş	39	1,50	1,0	2,80	,025*	A-D
		(B) İlkokul	70	1,23	,66			A-E
		(C) Ortaokul	60	1,51	1,2			C-B
		(D) Lise	112	1,20	,61			C-D
		(E) Lisans	225	1,22	,67			C-E
	<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(A) Okula Gitmemiş	39	1,92	1,0	5,65	,000*	A-E
		(B) İlkokul	70	1,55	,70			C-B
		(C) Ortaokul	60	1,98	1,2			C-E
		(D) Lise	112	1,73	,91			
		(E) Lisans	225	1,48	,72			

* $p < .05$

Tablo 17'ye bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babalarının eğitim durumu açısından “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ($p < .05$), “kendine yönelik saldırganlık” ($p < .05$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” ($p < .05$) boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda okula gitmemiş ($\bar{x}=1,95$) anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu ($\bar{x}=1,43$), lise mezunu ($\bar{x}=1,45$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=1,30$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca ortaokul mezunu ($\bar{x}=1,69$) anne babaya sahip çocukların, lisans mezunu ($\bar{x}=1,30$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Kendine yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş ($\bar{x}=1,50$) anne babaya sahip çocukların, lise mezunu ($\bar{x}=1,20$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=1,22$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca ortaokul mezunu ($\bar{x}=1,51$) anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu ($\bar{x}=1,23$), lise mezunu ($\bar{x}=1,20$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=1,22$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş ($\bar{x}=1,92$) anne babaya sahip çocukların; lisans mezunu ($\bar{x}=1,48$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık eğilimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Aynı zamanda ortaokul mezunu ($\bar{x}=1,98$) anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu ($\bar{x}=1,55$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=1,48$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “anne babanın medeni durumu” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Medeni Durum	n	\bar{x}	ss.	t	sd.	p	
Boyutlar	Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	Evli	462	1,71	1,0	,517	504	,605
		Ayrı/Dul	44	1,63	1,0			
	Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	Evli	462	1,44	,81	-,510	504	,610
		Ayrı/Dul	44	1,51	1,0			
	Kendine Yönelik Saldırganlık	Evli	462	1,27	,77	,200	504	,842
		Ayrı/Dul	44	1,25	,88			
Nesneye Yönelik Saldırganlık	Evli	462	1,67	,90	2,16	504	,031*	
	Ayrı/Dul	44	1,37	,54				

* $p<.05$

Tablo 18’de görüldüğü üzere okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından sadece “nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda ($p<.05$) anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlara göre “nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda, anne babaları sağ ve birlikte olan ($\bar{x}=1,67$) çocukların saldırganlık yönelimlerinin, anne babalarından biri vefat etmiş veya ebeveynleri ayrı ($\bar{x}=1,37$) olan çocukların saldırganlık yönelimlerinden

daha fazla olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “yaşanılan ev” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin yaşanılan ev değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Yaşanılan Ev	N	\bar{X}	ss.	t	sd.	p	
Boyutlar	Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	Apartman	294	1,62	,98	-2,03	504	,042*
		Müstakil	212	1,82	1,1			
	Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	Apartman	294	1,32	,66	-4,15	504	,000*
		Müstakil	212	1,63	1,0			
	Kendine Yönelik Saldırganlık	Apartman	294	1,23	,71	-1,55	504	,121
		Müstakil	212	1,34	,85			
	Nesneye Yönelik Saldırganlık	Apartman	294	1,54	,76	-3,16	504	,002*
		Müstakil	212	1,78	1,0			

*p<.05

Tablo 19’a bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “yaşanılan ev” değişkeni açısından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” (p<.05), “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” (p<.05) ve “nesneye yönelik saldırganlık” (p<.05) boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir.

Başkasına yönelik fiziksel saldırganlık boyutunda müstakil evde yaşayan (\bar{X} =1,82) çocukların apartmanda yaşayan (\bar{X} =1,62) çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda müstakil evde yaşayan (\bar{X} =1,63) çocukların apartmanda yaşayan (\bar{X} =1,32) çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Aynı zamanda da nesneye yönelik saldırganlık boyutunda da müstakil evde yaşayan (\bar{X} =1,78) çocukların, apartmanda yaşayan (\bar{X} =1,54) çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “ebeveynlerinin aylık geliri” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 20’de yer almaktadır.

Tablo 20. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin aylık geliri değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Aylık Gelir	n	\bar{x}	ss.	F	p	Fark
<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(a) 2001-4000	356	1,72	1,1	2,22	,109	
	(b) 4001-6000	115	1,78	1,0			
	(c) 6001 ve üstü	35	1,35	,57			
Boyutlar <i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(a) 2001-4000	356	1,51	,89	3,77	,024*	A-B A-C
	(b) 4001-6000	115	1,32	,72			
	(c) 6001 ve üstü	35	1,20	,44			
<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(a) 2001-4000	356	1,29	,82	,319	,731	
	(b) 4001-6000	115	1,23	,59			
	(c) 6001 ve üstü	35	1,24	,89			
<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(a) 2001-4000	356	1,69	,95	3,03	,049*	A-C
	(b) 4001-6000	115	1,57	,70			
	(c) 6001 ve üstü	35	1,34	,46			

* $p < .05$

Tablo 20'ye bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin aylık geliri değişkeni açısından “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ($p < .05$) boyutunda ve “nesneye yönelik saldırganlık” ($p < .05$) boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutu ($,024$) ve nesneye yönelik saldırganlık boyutu ($,049$) $p < .05$ olduğu için anlamlı fark bulunmaktadır.

Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda ebeveynlerinin aylık geliri 2001-4000 ($\bar{x}=1,51$) arasında olan çocukların, ebeveynlerinin aylık geliri 4001-6000 ($\bar{x}=1,32$) aralığında olan ve 6001 ve üstü ($\bar{x}=1,20$) olan çocuklara kıyasla saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda da ebeveynlerinin aylık geliri 2001-4000 ($\bar{x}=1,69$) aralığında olan çocukların, ebeveynlerinin aylık geliri 6001 ve üstü ($\bar{x}=1,34$) olan çocuklardan daha fazla saldırganlık yönelimlerinin olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 21'de yer almaktadır.

Tablo 21. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Çocuk Sayısı	n	\bar{X}	ss.	F	p
<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(A) 1	129	1,79	1,1	1,13	,336
	(B) 2	217	1,61	,82		
	(C) 3	83	1,79	1,2		
	(D) 4 ve üstü	77	1,76	1,2		
<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(A) 1	129	1,32	,73	1,74	,158
	(B) 2	217	1,45	,83		
	(C) 3	83	1,54	,95		
	(D) 4 ve üstü	77	1,55	,89		
<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(A) 1	129	1,23	,65	,841	,472
	(B) 2	217	1,24	,72		
	(C) 3	83	1,36	1,0		
	(D) 4 ve üstü	77	1,34	,85		
<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(A) 1	129	1,59	,87	,639	,590
	(B) 2	217	1,61	,76		
	(C) 3	83	1,71	1,1		
	(D) 4 ve üstü	77	1,73	,93		

* $p < .05$

Tablo 21'e bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimi ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaş değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaş değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Doğum Yaşı	n	\bar{X}	ss.	F	p	Fark
<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(A) 20'nin altı	90	1,74	1,2	,602	,548	
	(B) 21-30	389	1,71	1,5			
	(C) 31 yaş ve üzeri	27	1,49	,63			
<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(A) 20'nin altı	90	1,64	,93	3,64	,027*	A-B
	(B) 21-30	389	1,42	,83			A-C
	(C) 31 yaş ve üzeri	27	1,22	,32			
<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(A) 20'nin altı	90	1,40	,83	2,16	,116	
	(B) 21-30	389	1,23	,74			
	(C) 31 yaş ve üzeri	27	1,41	1,0			
<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(A) 20'nin altı	90	1,75	1,0	1,41	,244	
	(B) 21-30	389	1,63	,86			
	(C) 31 yaş ve üzeri	27	1,44	,44			

* $p < .05$

Tablo 22'ye bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaş değişkeni açısından sadece “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ($p<.05$) boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda ilk çocuklarına 20 yaşın altında sahip olan ebeveynlerin çocuklarının ($\bar{x}=1,64$) ilk çocuklarına 21-30 yaş aralığında ($\bar{x}=1,42$) ve 31 yaş ve üzerinde ($\bar{x}=1,22$) sahip olan ebeveynlerin çocuklarından daha fazla saldırganlık eğilimine sahip oldukları söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun cinsiyeti” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 23'de yer almaktadır.

Tablo 23. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Çocuğun Cinsiyeti	n	\bar{x}	ss.	t	sd.	p
<i>Boyutlar</i>	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	Erkek	272	1,75	1,0	504	,335
		Kız	234	1,66	1,0		
	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	Erkek	272	1,50	,90	504	,138
		Kız	234	1,39	,75		
	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	Erkek	272	1,27	,72	504	,960
		Kız	234	1,27	,84		
<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	Erkek	272	1,66	,85	504	,647	
	Kız	234	1,62	,91			

* $p<.05$

Tablo 23'e bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun cinsiyeti” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun yaşı” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 24'de yer almaktadır.

Tablo 24. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun yaşı değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Çocuğun Yaşı	n	\bar{x}	ss.	F	p
-----------------------	--------------	---	-----------	-----	---	---

Boyutlar	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(A) 3	37	1,61	,82	,530	,662
		(B) 4	60	1,57	,83		
		(C) 5	212	1,74	1,1		
		(D) 6	197	1,72	1,1		
	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(A) 3	37	1,51	,89	,342	,795
		(B) 4	60	1,42	,91		
		(C) 5	212	1,41	,71		
		(D) 6	197	1,48	,93		
	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(A) 3	37	1,36	,76	,890	,446
		(B) 4	60	1,20	,44		
		(C) 5	212	1,32	,90		
		(D) 6	197	1,22	,71		
	<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(A) 3	37	1,81	,94	1,10	,348
		(B) 4	60	1,53	,63		
		(C) 5	212	1,68	,96		
		(D) 6	197	1,60	,84		

* $p < .05$

Tablo 24'e bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin "çocuğun yaşı" değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 25'de yer almaktadır.

Tablo 25. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi		Çocuğun Eğitimi	n	\bar{X}	ss.	F	p
Boyutlar	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(a) Almıyor	113	1,69	1,1	,037	,964
		(b) 1 yıl	292	1,72	1,0		
		(c) 2 yıl ve üstü	101	1,69	,89		
	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(a) Almıyor	113	1,50	,91	,309	,734
		(b) 1 yıl	292	1,42	,80		
		(c) 2 yıl ve üstü	101	1,45	,85		
	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(a) Almıyor	113	1,35	,87	,663	,516
		(b) 1 yıl	292	1,26	,80		
		(c) 2 yıl ve üstü	101	1,24	,56		
	<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(a) Almıyor	113	1,73	1,0	,805	,448
		(b) 1 yıl	292	1,62	,84		
		(c) 2 yıl ve üstü	101	1,60	,74		

* $p < .05$

Tablo 25'e bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin "çocuğun doğum

sırası” değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 26’da yer almaktadır.

Tablo 26. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun doğum sırası değişkeni açısından analizi

Saldırganlık Yönelimi	Çocuğun Sırası	n	\bar{X}	ss.	F	p
<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	(a) 1	230	1,81	1,0	1,40	,239
	(b) 2	169	1,59	,90		
	(c) 3	48	1,67	1,2		
	(d) 4 ve üstü	59	1,68	1,1		
<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	(a) 1	230	1,41	,81	,526	,664
	(b) 2	169	1,44	,81		
	(c) 3	48	1,54	1,0		
	(d) 4 ve üstü	59	1,53	,89		
<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	(a) 1	230	1,21	,59	1,23	,295
	(b) 2	169	1,30	,90		
	(c) 3	48	1,40	1,0		
	(d) 4 ve üstü	59	1,35	,82		
<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>	(a) 1	230	1,69	,87	,705	,549
	(b) 2	169	1,56	,87		
	(c) 3	48	1,64	1,0		
	(d) 4 ve üstü	59	1,69	,82		

* $p < .05$

Tablo 26’ya bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun doğum sırası” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

4.3. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları Tablo 27’de yer almaktadır.

Tablo 27. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiye ait analiz sonuçları (korelasyon analizi)

Değişkenler	Çocuğun Saldırganlık Yönelimi Boyutları			
	<i>Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık</i>	<i>Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık</i>	<i>Kendine Yönelik Saldırganlık</i>	<i>Nesneye Yönelik Saldırganlık</i>

Anne Baba Tutumları Boyutları	<i>Demokratik Tutum</i>	r	-,357*	-,266*	-,175*	-,274*
		p	,000	,000	,000	,000
		n	506	506	506	506
		R ²	,128	,071	,031	,075
	<i>Otoriter Tutum</i>	r	,357*	,290*	,256*	,309*
		p	,000	,000	,000	,000
		n	506	506	506	506
		R ²	,128	,084	,066	,096
	<i>Aşırı Koruyucu Tutum</i>	r	,008	,062	,025	,059
		p	,862	,167	,576	,184
		n	506	506	506	506
		R ²	,000	,004	,001	,004
	<i>İzin Verici Tutum</i>	r	,215*	,150*	,181*	,144*
		p	,000	,001	,000	,001
		n	506	506	506	506
		R ²	,046	,022	,033	,021

*p<.05

Tablo 27'ye göre anne baba tutumları boyutlarından “demokratik tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=-,357$ $p<.05$). Aynı zamanda demokratik tutum boyutu ile diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında da negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Boyutların aldıkları değerler şöyledir: “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ($r=-,266$ $p<.05$), “kendine yönelik saldırganlık” ($r=-,175$ $p<.05$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” ($r=-,274$ $p<.05$). Bu sonuçlara göre anne babanın demokratik tutumu arttıkça çocuktaki saldırganlık yöneliminin azaldığı söylenebilir.

Tablo 27'ye göre anne baba tutumları boyutlarından “otoriter tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” ($r=,357$ $p<.05$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” ($r=,309$ $p<.05$) boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki bulunmuştur. Anne baba tutumları boyutlarında otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ($r=,290$ $p<.05$) boyutu ve “kendine yönelik saldırganlık” ($r=,256$ $p<.05$) boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara göre anne babanın otoriter tutumu arttıkça çocuktaki saldırganlık yöneliminin de arttığını söylemek mümkündür. Anne baba tutumları boyutlarından “aşırı koruyucu” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Anne baba tutumları boyutlarından “izin verici tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Boyutların aldıkları değerler şöyledir: “başkasına yönelik fiziksel

saldırıcılık” ($r=,215$ $p<.05$), “başkasına yönelik ilişkisel saldırıcılık” ($r=,150$ $p<.05$), “kendine yönelik saldırıcılık” ($r=,181$ $p<.05$) ve “nesneye yönelik saldırıcılık” ($r=,144$ $p<.05$). Anne babadaki izin verici tutum arttıkça çocuktaki saldırıcılık yöneliminin arttığı da söylenebilir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın bulgularından biri, ebeveynlerin otoriter tutum ve izin verici tutumlarının düşük düzeyde olduğu; demokratik tutum ve aşırı koruyucu tutumlarının ise yüksek düzeyde olduğu şeklindedir. Ebeveynlerin demokratik tutuma ilişkin ortalamalarının yüksek bulunması çalışmada lisans mezunu ebeveynlerin sayısının fazla olması ile açıklanabilir. Araştırmada ulaşılan diğer bir sonuç da bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin, eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumun arttığı çalışma sonucunda karşılaşılan bir durumdur.

Ebeveynlerin anne baba tutumları cinsiyet değişkeni açısından “aşırı koruyucu tutum” boyutunda farklılaşırken; diğer boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aşırı koruyucu tutum boyutunda kadınların erkeklere göre daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak annenin çocukla daha fazla vakit geçirmesi ve buna bağlı olarak aradaki bağın daha kuvvetli olması gösterilebilir. Lin ve Billingham (2014) bu çalışmayı destekler nitelikte bir sonuca ulaşarak, anne babanın cinsiyetinin benimsediği tutumları etkilediğini dile getirmektedir. Fakat Dursun (2010) tarafından yapılmış olan çalışmada, babaların annelere göre daha koruyucu bir tutum benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, araştırma sonucuna göre demokratik tutum boyutunda cinsiyete göre herhangi bir farklılığa rastlanmazken, Özyürek ve Tezel (2005) tarafından yapılan çalışmada bu sonuçtan farklı olarak annelerin babalara göre daha demokratik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada, ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaş değişkeni açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bununla beraber, Şanlı ve Öztürk (2007) tarafından yapılan çalışmada yaşı küçük olan annelerin daha koruyucu bir tutum benimsedikleri, Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014) tarafından yapılan çalışmada da anne baba tutumlarının yaş değişkenine göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Her iki çalışmanın bulgusu da, bu çalışmanın bulgusuna göre farklılık göstermektedir.

Ebeveynlerin anne baba tutumları eğitim durumu açısından tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Demokratik tutum boyutunda ortaokul mezunu olan anne babaların okula gitmeyen anne babalara göre daha demokratik oldukları

bulunmuştur. Ayrıca lise mezunu ve lisans mezunu anne babaların da okula gitmeyen anne babalara göre daha demokratik oldukları bulunmuştur. Otoriter tutum boyutunda okula gitmeyen anne babaların lise mezunlarına göre daha otoriter oldukları belirlenmiştir. Aşırı koruyucu tutum boyutunda, okula gitmeyen, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ve lise mezunu anne babaların lisans mezunu anne babalara göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur. İzin verici tutum boyutunda ise lisans mezunu anne babaların lise mezunu anne babalara göre daha izin verici oldukları bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça tutumlarının daha olumlu hale geldiğini söylemek mümkün olabilir. Literatürde de anne baba tutumlarının eğitim düzeyi değişkenine göre değiştiğini gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Halpenny, Nixon ve Watson (2010) anne baba tutumları ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki olduğunu, Şanlı ve Öztürk (2007) ise eğitim düzeyi düşük olan annelerin daha koruyucu bir tutum benimsediklerini ortaya koymuşlardır. Eroğlu (2014) ve Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga, ve Bushati (2014) ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, daha demokratik bir anne baba tutumu benimsediklerini belirlemiştir. Bununla birlikte, ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça aşırı kontrol, sıkı disiplin tutumları ve aile içi geçimsizliğin azalması, Dursun (2010) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu bulgu, eğitimin ebeveyn davranışlarına olumlu bir etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte, izin verici tutum boyutunda lisans mezunu ebeveynlerin lise mezunu ebeveynlere göre daha izin verici bir tutum benimsemeleri, lisans mezunu ebeveynlerin genellikle çalışıyor olmalarına bağlı olarak çocuklarıyla geçiremedikleri zamanı onlara karşı daha esnek ve daha az kurallı davranarak telafi ediyor olabilecekleri şekilde yorumlanabilir.

Çalışma sonucunda, ebeveynlerin anne baba tutumlarının medeni durum değişkeni açısından sadece otoriter tutum boyutunda anlamlı bir fark gösterdiği; ayrı/dul olan ebeveynlerin evli olan ebeveynlerden daha otoriter oldukları bulunmuştur. Ayrı/dul olan ebeveynlerin evli olan ebeveynlere göre daha otoriter bir tutum benimsemelerinde, tek başına çocuk büyütme durumunda kalan ebeveynin bu zorluk ve sorumluluktan kaynaklı olarak çocuk üzerinde daha fazla hâkimiyet kurma istek ve çabasının etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaşanılan ev değişkeni açısından aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaştığı, diğer boyutlarda ise anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ayrıca, müstakil evde

yaşayan anne babaların apartmanda yaşayan anne babalara göre daha koruyucu bir tutum benimsedikleri; apartmanda yaşayan anne babaların ise müstakil evde yaşayan anne babalara göre daha izin verici bir tutum benimsedikleri bulunmuştur. Bu sonuç, apartmanda yaşayan çocukların ebeveynlerinin, çeşitli güvenlik önlemleri ve kameraların etkisiyle müstakil evde yaşayan ebeveynlere göre daha az güvenlik endişesi taşımalarından buna bağlı olarak da çocuklarına birtakım konularda daha rahat izin vermeleri ve onlara karşı daha esnek olmalarından kaynaklı olabilir.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının aylık gelir değişkeni açısından yalnızca aşırı koruyucu tutum boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi 2001-4000 arasında olan anne babaların, aylık gelir düzeyi 4001-6000 ve 6001 ve üstü olan anne babalara göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur. Bu bulguyla paralel olarak, Eroğlu (2014) da gelir düzeyi azaldıkça koruyucu anne baba tutumunun arttığını belirlemiştir. Yine benzer şekilde, Şanlı ve Öztürk (2007) de çalışmayan annelerin daha aşırı koruyucu bir tutum benimsedikleri sonucuna ulaşımlardır. Fakat Çetinkaya (2016) bu çalışmaların aksine, aylık gelir düzeyi arttıkça anne babadaki koruyucu tutum ve demokratik tutumun arttığını belirtmektedir. Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga, ve Bushati (2014) tarafından yapılan çalışmada ise, gelir düzeyi düşük ebeveynlerde daha otoriter bir tutum benimsendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Kahraman (2016), sosyo-ekonomik durumun anne baba tutumlarına ve çocuğun sosyal uyumuna etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuk sayısı açısından demokratik tutum otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum boyutların anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Demokratik tutum boyutunda iki çocuk sahibi ebeveynlerin dört ve üstü çocuk sahibi ebeveynlere göre daha demokratik oldukları bulunmuştur. Otoriter tutum boyutunda dört ve üstü çocuk sahibi olan ebeveynlerin, üç çocuk sahibi ebeveynlere göre daha otoriter oldukları bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutum boyutunda iki çocuk sahibi, üç çocuk sahibi ebeveynlerin ve dört ve üstü çocuk sahibi ebeveynlerin bir çocuk sahibi ebeveynlere göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur. İzin verici tutum boyutunda ise bir çocuk sahibi ebeveynlerin iki çocuk sahibi, üç çocuk sahibi ve dört ve üstü çocuk sahibi ebeveynlere göre daha izin verici oldukları bulunmuştur. Literatürde bu bulguları paralel nitelikte çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Sak, Şahin Sak, Atlı ve Şahin'in (2015) çalışmasında ebeveynlerin demokratik ve otoriter tutumlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaştığı belirlenirken, İnci ve Deniz'in (2015) çalışmasında ise babaların ebeveyn tutumlarının

çocuk sayısı değişkeni açısından farklılaştığı ifade edilmektedir. Ayrıca, burada ortaya çıktığı gibi iki çocuklu ebeveynlerin dört çocuklu ebeveynlerden daha demokratik bir tutum benimsemesi beklenen bir sonuçtur çünkü çocuk sayısı az olduğunda aile içerisinde karşılıklı paylaşım ve etkileşim fırsatların yaratılması daha kolay olacaktır. Buna paralel olarak, dört ve daha fazla çocuğu olan ebeveynlerin, üç çocuk sahibi ebeveynlere göre daha otoriter bir tutum benimsemiş olmaları da beklenen bir sonuçtur çünkü çocuk sayısının artması ebeveynlerin kontrolünü zorlaştırarak onları daha katı ve çabuk sonuç alabilecekleri tutumları benimsemeye itebilir.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının ilk çocuklarına sahip olma yaşları değişkeni açısından yalnızca aşırı koruyucu tutum boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. İlk çocuğuna 20 yaşın altında sahip olan ebeveynlerin, ilk çocuğuna 21-30 yaş aralığında sahip olan ebeveynlere göre daha aşırı koruyucu oldukları ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, ebeveynlerin erken yaşta çocuk sahibi olmalarının, benimsedikleri tutumları etkilediği düşünülebilir. Çünkü genç yaşta çocuk sahibi olan ebeveynler tecrübesizliklerinden dolayı tam olarak nasıl davranacaklarını bilemeyip fazla koruyucu bir tutum benimsemiş olabilirler.

Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından aşırı koruyucu tutum boyutunda anlamlı bir fark bulunmuş; kız çocuğa sahip ebeveynlerin erkek çocuğa sahip ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç kültürel bakış açısının bir sonucu olabilir çünkü Türk toplumunda kız çocukları daha fazla korumaya ihtiyaç duyan bireyler olarak algılanmaktadırlar. Literatürde de anne baba tutumları üzerinde çocuğun cinsiyeti değişkeninin etkisi olduğu gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Çetinkaya (2016) bu çalışmayla paralel bir sonuca ulaşarak anne babanın kız çocuklara erkek çocuklara nazaran daha korumacı bir tutum sergilediğini ortaya koymuştur. Zeteroğlu (2014) ise anne babaların kız çocuklarına erkek çocuklarına nazaran daha fazla izin verici ve otoriter bir tutumla yaklaştığı sonucuna ulaşmıştır. Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014) ise anne baba tutumlarının çocuğun cinsiyet değişkeni açısından farklılaştığını dile getirmişlerdir. Ancak, Aktürk (2015) annenin tutumunun çocuğun cinsiyetinden etkilenmezken babanın tutumunun bu değişkenden etkilendiği belirlenmiştir.

Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun yaşı değişkeni açısından yalnızca aşırı koruyucu tutum boyutunda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Dört yaşında çocuğa sahip ebeveynlerin beş yaşında çocuğa sahip ebeveynlere göre daha aşırı koruyucu bir

tutum benimsedikleri bulunmuştur. Burada yaşı küçük olan çocukların ebeveynlerinin daha büyük olana göre daha korumacı olması beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir. Literatürde de buna paralel olarak Rosen, Cheever ve Carrier (2008) çocuğun yaşı ile anne baba tutumları arasında bir ilişki olduğunu belirlerken, Turner ve Harris (1984) anne baba tutumları ile çocuğun yaşı arasında bir ilişki bulamamışlardır.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından yalnızca izin verici tutum boyutunda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Çocuğu iki yıl ve daha fazla süre okul öncesi eğitim alan çocukların ebeveynleri, çocukları bir yıl eğitim alan ebeveynlere göre daha izin vericidirler. Bu durum, çocukları daha uzun süreli okul öncesi eğitim alan ebeveynlerin, çocuklarından ayrı kalmaya artık alışmaları ve çocuklarıyla ilgili durumlarda kısmen daha esnek ve daha rahat olmalarıyla açıklanabilir. Literatüre bakıldığında ise, Aktürk'ün (2015) annelerin benimsedikleri tutumların çocuğun eğitim süresi değişkenine göre farklılaştığını, babaların tutumlarının ise bu değişkenden etkilenmediğini belirlediği görülmektedir. Diğer yandan Uyanık (2010) okul öncesi eğitimden yararlanmayan çocukların ebeveynlerinin çok daha aşırı koruyucu bir tutum ile daha sıkı disiplin yöntemlerini benimsediklerini ortaya koymuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuğun doğum sırası değişkeni açısından yalnızca aşırı koruyucu tutum boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. Çocuğunun doğum sırası dört ve üstü olan ebeveynlerin, çocuğun doğum sırası bir olan ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin birkaç çocuktan sonra dünyaya gelen çocuklarına daha fazla korumacı yaklaştığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, bizim toplumumuzda özellikle birkaç çocuktan sonra gelen en küçük çocuklara anne babalar tarafından farklı bir bağın geliştirilmesi ile açıklanabilir. İlk veya ikinci çocuklarda daha tam olarak durumun ve sorumluluklarının farkına varmamış olan ebeveynler, en küçük çocuklarıyla sorumlulukları ve çocuk bakımı üzerine farkındalıklarını geliştirerek onlara karşı daha koruyucu bir tutum geliştirmiş olabilirler.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın yaşı değişkeni açısından hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, ebeveynin yaşı çocuğun saldırganlık yönelimine etki etmemektedir. Bu durum, çocuğun saldırganlık yöneliminin, ebeveynlerinin yaşından ziyade çocuklarıyla etkileşimden veya ebeveynliği algılayış biçimlerinden kaynaklanıyor olabilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babalarının eğitim durumu açısından başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık, kendine yönelik saldırganlık ve nesneye yönelik saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda okula gitmemiş anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu, lise mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortaokul mezunu anne babaya sahip çocukların, lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Kendine yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş anne babaya sahip çocukların, lise mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortaokul mezunu anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu, lise mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş anne babaya sahip çocukların; lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık eğilimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda ortaokul mezunu anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Çalışma sonucuna göre genellikle ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocukta görülen saldırganlık yönelimi azalmaktadır. Bu durum, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasıyla hem farkındalıklarının artmasının hem de çocuklarına daha bilinçli şekilde yaklaşmalarının bir sonucu olabilir. Bu çalışmanın bulgusundan farklı olarak Köksal (2016), anne babanın eğitim durumunun çocuğun saldırganlık yönelimine etki etmediğini belirlemiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından sadece “nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. “Nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda, anne babaları birlikte olan çocukların saldırganlık yönelimleri ortalamalarının, anne babalarından biri vefat etmiş veya ebeveynleri ayrı olan çocukların saldırganlık yönelimi ortalamalarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak Kadan (2010) tarafından yapılan çalışmada bu bulgudan farklı olarak, anne babası çeşitli nedenlerle ayrılmış olan çocukların (boşanma, ölüm, iş nedeniyle uzun süreli ayrılık vb.) anne babası bir arada yaşayan çocuklara göre gerek fiziksel olarak, gerekse sözel olarak saldırganlık davranışını daha sık sergiledikleri belirlenmiştir. Bununla beraber, literatürde yine bu çalışmanın sonucundan farklı olarak, parçalanmış, boşanmış ailelerde bulunan çocukların daha saldırgan davranışlar sergilediklerine

ilişkin sonuçlara ulaşan çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999; Polat, 2001; Wricle ve Allen, 1987).

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “yaşanılan ev” değişkeni açısından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık”, “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik fiziksel saldırganlık boyutunda müstakil evde yaşayan çocukların apartmanda yaşayan çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda müstakil evde yaşayan çocukların apartmanda yaşayan çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda da nesneye yönelik saldırganlık boyutunda da müstakil evde yaşayan çocukların, apartmanda yaşayan çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu sonuca bakıldığında, apartmanda yaşayan ailelerin daha kurallı ve daha kapalı bir yaşam sürmelerine bağlı olarak çocuklarda görülen saldırganlık eğiliminin müstakil evde yaşayan çocuklarınkinden daha düşük olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, müstakil evde çocuklar daha çok arkadaş edinme ve özellikle dışarıda oynama şansına sahip olacaklarından hem başkalarına hem de nesneye karşı saldırganlık yönelimleri ortalamaları yüksek çıkmış olabilir. Ayrıca apartmanda yaşayan ailelerde ebeveynlerin eğitim düzeyleri genellikle yüksek olduğundan böyle bir sonuç ortaya çıkmış olabilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin aylık geliri değişkeni açısından “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunda ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda ebeveynlerinin aylık geliri 2001-4000 arasında olan çocukların, ebeveynlerinin aylık geliri 4001-6000 aralığında olan ve 6001 ve üstü olan çocuklara kıyasla saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğunu bulunmuştur. Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda da ebeveynlerinin aylık geliri 2001-4000 aralığında olan çocukların, ebeveynlerinin aylık geliri 6001 ve üstü olan çocuklardan daha fazla saldırganlık yönelimlerinin olduğu bulunmuştur. Bu durum gelir düzeyine bağlı olarak ihtiyaçları karşılanan çocuğun saldırganlık yöneliminin azalacağı ile açıklanabilir. Bununla birlikte, Lonigan, Bloomfield, Anthony, Bacon, Phillips ve Samwel (1999) sosyoekonomik düzeyi orta seviyede olan okul öncesi dönem çocuklarının, sosyoekonomik düzeyi düşük olan akranlarına göre daha fazla davranış sorunu sergilediklerini belirtirken, Köksal (2016) gelir düzeyi ile saldırganlık yönelimi arasında herhangi bir ilişki olmadığını belirlemiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Çınar (2015) tarafından yapılan çalışmada bu bulguyu destekler şekilde, kardeş sayısı ile saldırganlık arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmazken, Kadan (2010) kardeşi olmayan çocukların kardeşi olan çocuklara göre fiziksel ve sözel olarak daha saldırgan olduklarını belirtmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaş değişkeni açısından sadece “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda ilk çocuklarına 20 yaşın altında sahip olan ebeveynlerin çocuklarının, ilk çocuklarına 21-30 yaş aralığında ve 31 yaş ve üzerinde sahip olan ebeveynlerin çocuklarından daha fazla saldırganlık eğilimine sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuca bağlı olarak ebeveynlerin erken yaşta anne baba olmalarının çocuktaki başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık yönelimini etkilediğini söylemek mümkündür. Bu durum, erken yaşta anne baba olan ebeveynlerin çocuğa karşı doğru tutum ve davranışları sergileyecek tecrübeye sahip olmamalarından kaynaklanıyor olabilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bulguyu destekler şekilde Köksal'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada da çocuğun cinsiyeti ile saldırganlık yönelimi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak, Özdoğan (1982) çalışmasında erkek çocukların kız çocuklara oranla daha fazla saldırgan davranışlar sergilediğini, Maccoby ve Martin (1983) ise stresli olaylar karşısında erkek çocukların kız çocuklara oranla daha tepkili olduklarını vurgulamışlardır.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun yaşı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum bu çalışmada yer alan çocukların büyük kısmının en az 1 yıl ve üzeri süredir okul öncesi eğitim alıyor olmaları ile açıklanabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam çocukların kurallara uyma, arkadaş edinme ve arkadaşlarla iyi ilişkiler yürütme gibi konular da iyi olmaları beklenmektedir ki bu da çocukların saldırganlık yönelimini azaltıyor olabilir. Bununla birlikte, Köksal (2016) yapmış olduğu çalışmada çocuğun yaşı arttıkça saldırganlık yöneliminin de arttığını belirtmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum yukarıda da belirtildiği gibi çalışmaya katılan çocukların çoğunun bir süredir okul öncesi eğitim alıyor olması ile açıklanabilir. Bu eğitim süreci çocukların sosyal becerilerini geliştirdiğinden böyle bir sonuca ulaşılmış olabilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010) da bu bulguyu destekler şekilde, kardeş sırasının okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Demokratik tutum boyutu ile “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum boyutu ile diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında da negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutu ve “kendine yönelik saldırganlık” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne-baba tutumu boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. İzin verici tutum boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının çeşitli boyutları ile çocukların saldırganlık yönelimleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Öncelikle demokratik tutumla saldırganlık yöneliminin dört boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olması, beklenen bir sonuçtur çünkü demokratik tutumu benimseyen anne babaların çocuklarıyla iletişim ve etkileşimde etkili yolları benimseyerek, çocuğa birey olarak değer vermeleri, buna bağlı olarak da çocukların olumlu davranışlar geliştirmeleri beklenmektedir. Yine otoriter durumda da tam tersi bir sonuç beklenmekte, anne babanın kuralları koyarak çocukların görüşlerini görmezden geldiği bir ilişkide çocuklar olumsuz davranışlar geliştirmektedirler. Bu da bulgularda, otoriter tutum ve saldırganlık yöneliminin dört boyutu arasında pozitif ilişki olarak kendini göstermektedir. Literatüre bakıldığında ise, bu sonuçları destekleyen bazı çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin Köksal’ın (2016) çalışmasında, anne babaların sergilediği demokratik tutum arttıkça çocuklardaki saldırganlık düzeyinin düşmekte olduğu ve anne babaların sergilediği otoriter tutum arttıkça çocuklardaki

saldırganlık düzeyinin de artmakta olduğu belirlenmiştir. Petit ve Dodge (2002) okul öncesi dönem çocuklarındaki düşmanca davranışların annedeki sert disiplin tutumundan kaynaklandığını belirtmiştir. Aunola ve Nurmi (2005) çocuklardaki davranış problemleri ile anne babanın baskıcı tutumu arasında doğrudan ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Ayan (2007) ise aile tarafından şiddete maruz kalan bireylerin daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdiğini belirtmektedir. Ancak, Kaya (2003) anne baba tutumları ile çocukta görülen davranış problemi arasında bir ilişki saptamamıştır.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Ebeveynlerin “otoriter tutum“ ve “izin verici tutumlarının düşük düzeyde olduğu; “demokratik tutum” ve “aşırı koruyucu tutumlarının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumları cinsiyet değişkeni açısından “aşırı koruyucu tutum” boyutunda farklılaşırken; diğer boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aşırı koruyucu tutum boyutunda kadınların erkeklere göre daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin anne baba tutumları “yaş” değişkeni açısından farklılaşmamıştır.

Ebeveynlerin anne baba tutumları eğitim durumu açısından tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Demokratik tutum boyutunda ortaokul mezunu olan anne babaların okula gitmeyen anne babalara göre daha demokratik oldukları bulunmuştur. Ayrıca lise mezunu ve lisans mezunu anne babaların da okula gitmeyen anne babalara göre daha demokratik oldukları bulunmuştur. Otoriter tutum boyutunda okula gitmeyen anne babaların lise mezunlarına göre daha otoriter oldukları bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutum boyutunda, okula gitmeyen, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ve lise mezunu anne babaların lisans mezunu anne babalara göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur. İzin verici tutum boyutunda ise lisans mezunu anne babaların lise mezunu anne babalara göre daha izin verici oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumları “medeni durum” değişkeni açısından sadece otoriter tutum boyutunda anlamlı bir fark göstermiştir. Ayrı/dul olan ebeveynlerin evli olan ebeveynlerden daha otoriter oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının “yaşanılan ev” değişkeni açısından “aşırı koruyucu tutum” ve “izin verici tutum” boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaştığı, diğer boyutlarda ise anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Müstakil evde yaşayan anne babaların apartmanda yaşayan anne babalara göre daha fazla koruyucu tutumu

benimsedikleri bulunmuştur. Apartmanda yaşayan anne babaların ise müstakil evde yaşayan anne babalara göre daha fazla izin verici oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının “aylık gelir” değişkeni açısından yalnızca “aşırı koruyucu tutum” boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi 2001-4000 arasında olan anne babaların, aylık gelir düzeyi 4001-6000 ve 6001 ve üstü olan anne babalara göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocuk sayısı açısından demokratik tutum otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum boyutların anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Demokratik tutum boyutunda 2 çocuk sahibi ebeveynlerin 4 ve üstü çocuk sahibi ebeveynlere göre daha demokratik oldukları bulunmuştur. Otoriter tutum boyutunda 4 ve üstü çocuk sahibi olan ebeveynlerin, 3 çocuk sahibi ebeveynlere göre daha otoriter oldukları bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutum boyutunda 2 çocuk sahibi, 3 çocuk sahibi ebeveynlerin ve 4 ve üstü çocuk sahibi ebeveynlerin 1 çocuk sahibi ebeveynlere göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur. İzin verici tutum boyutunda ise 1 çocuk sahibi ebeveynlerin 2 çocuk sahibi, 3 çocuk sahibi ve 4 ve üstü ($\chi^2=2,37$) çocuk sahibi ebeveynlere göre daha izin verici oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının “ilk çocuklarına sahip olma yaşları” değişkeni açısından yalnızca “aşırı koruyucu tutum” boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. İlk çocuğuna 20 yaşın altında sahip olan ebeveynlerin, ilk çocuğuna 21-30 yaş aralığında sahip olan ebeveynlere göre daha aşırı koruyucu oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumları “çocuğun cinsiyeti” değişkeni açısından “aşırı koruyucu tutum” boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız çocuğa sahip ebeveynlerin erkek çocuğa sahip ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumları “çocuğun yaşı” değişkeni açısından yalnızca “aşırı koruyucu tutum” boyutunda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Dört yaşında çocuğa sahip ebeveynlerin 5 yaşında çocuğa sahip ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının “çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre” değişkeni açısından yalnızca “izin verici tutum” boyutunda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Çocuğunun okul öncesi eğitim aldığı süre 2 yıl ve üstü olan ebeveynlerin,

çocuğunun okul öncesi eğitim aldığı süre 1 yıl olan ebeveynlere göre daha fazla izin verici oldukları bulunmuştur.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının “çocuğun doğum sırası” değişkeni açısından yalnızca “aşırı koruyucu tutum” boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. Çocuğunun doğum sırası 4 ve üstü olan ebeveynlerin, çocuğun doğum sırası 1 olan ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık”, “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık”, “kendine yönelik saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutlarında çok düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “anne babanın yaşı” değişkeni açısından hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babalarının eğitim durumu açısından “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık”, “kendine yönelik saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda okula gitmemiş anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu, lise mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortaokul mezunu anne babaya sahip çocukların, lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Kendine yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş anne babaya sahip çocukların, lise mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortaokul mezunu anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu, lise mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş anne babaya sahip çocukların; lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık eğilimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda ortaokul mezunu anne babaya sahip çocukların; ilkokul mezunu ve lisans mezunu anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından sadece “nesneye yönelik saldırganlık” alt

boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. “nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda, anne babaları birlikte olan çocukların saldırganlık yönelimlerinin, anne babalarından biri vefat etmiş veya ebeveynleri ayrı olan çocukların saldırganlık yönelimlerinden daha fazla olduğu bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “yaşanılan ev” değişkeni açısından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık”, “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik fiziksel saldırganlık boyutunda müstakil evde yaşayan çocukların apartmanda yaşayan çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda müstakil evde yaşayan çocukların apartmanda yaşayan çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda da nesneye yönelik saldırganlık boyutunda da müstakil evde yaşayan çocukların, apartmanda yaşayan çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin aylık geliri değişkeni açısından “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunda ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda ebeveynlerinin aylık geliri 2001-4000 arasında olan çocukların, ebeveynlerinin aylık geliri 4001-6000 aralığında olan ve 6001 ve üstü olan çocuklara kıyasla saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğunu bulunmuştur. Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda da ebeveynlerinin aylık geliri 2001-4000 aralığında olan çocukların, ebeveynlerinin aylık geliri 6001 ve üstü olan çocuklardan daha fazla saldırganlık yönelimlerinin olduğu bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin ebeveynlerinin ilk çocuğa sahip olduğu yaş değişkeni açısından sadece “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda ilk çocuklarına 20 yaşın altında sahip olan ebeveynlerin çocuklarının, ilk çocuklarına 21-30 yaş aralığında ve 31 yaş ve üzerinde sahip olan ebeveynlerin çocuklarından daha fazla saldırganlık eğilimine sahip oldukları bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun cinsiyeti” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun yaşı” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun okul öncesi eğitim aldığı süre değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin “çocuğun doğum sırası” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Demokratik tutum boyutu ile “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum boyutu ile diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında da negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutu ve “kendine yönelik saldırganlık” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne-baba tutumu boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. İzin verici tutum boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Yapılan çalışmanın sonucuna göre anne babaların ebeveynlik tutumları eğitim durumlarına göre tüm boyutlarda farklılık göstermektedir. Eğitim durumu daha yüksek seviyede olan anne babaların daha demokratik; düşük seviyede olan anne babaların ise daha otoriter olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna bakarak anne babanın almış olduğu eğitimin, benimsedikleri tutumu da etkilediğini görülmektedir. Bu nedenle ilgili bakanlıklar aracılığıyla seminerler düzenlenerek anne babalara çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili bilgilendirme çalışmaları düzenlenebilir.

Bu çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç ise erken ebeveyn olan anne babaların daha fazla aşırı koruyucu tutum benimsedikleridir. Bu durumun tecrübesiz ebeveynlikten kaynaklandığı düşünülürse Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde anne baba

eğitimi kursları açılarak erken yaşta anne baba olan ebeveynlere yönelik anne baba eğitimleri verilebilir.

Çalışma sonucuna göre okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimi ile anne babanın eğitim düzeyi arasında da ilişkiye rastlanmıştır. Bu sonuca bakıldığında anne baba bilinçlendikçe çocuğun saldırganlık yöneliminin azaldığı söylenebilir. Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri ile iletişime geçilerek ebeveynlere saldırganlık yönelimi ve saldırganlık davranışı ile ilgili bilgilendirme çalışmaları düzenlenebilir.

Okul ncesi dönem çocuklarında saldırganlık yönelimi ile anne baba tutumlarının çeşitli boyutları arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle öncelikle ebeveyn bilinçlendirmesi yapılarak; saldırganlık yönelimi ve saldırganlık ile mücadele programı oluşturabilir ve bu program çeşitli bakanlıkların iş birliği ile okullarda uygulanabilir. Televizyon ve sosyal medya aracılığıyla kapsamını genişleten saldırganlık içerikli çizgi film ve oyunlara kısıtlama getirilebilir.

Bundan sonra yapılacak başka çalışmalarda;

Anne babanın mizaç özelliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine etkisi incelenebilir.

Çocuklardaki saldırganlık yönelimini azaltacak terapiler deneysel desende test edilebilir.

Saldırganlık yönelimi gösteren çocukların anne babalarındaki saldırganlık yönelimi düzeyleri incelenebilir.

Ebeveyni demokratik anne baba tutumuna sahip çocuklarla, ebeveyni otoriter tutuma sahip çocukların gelişim özellikleri karşılaştırılarak saldırganlık yönelimine ilişkin ebeveynlerin bakış açıları incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Acet, M. (2006). *Sporda saldırganlık ve şiddet*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1, 11-15.
- Ağır, M. (2018). *Anne baba tutumları ile okul öncesi çocuklarda ortaya çıkan özdoyum alışkı sorunu arasındaki ilişki*. Çağ Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akbağ, M. (1994). *Liseli ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aktaş, V., Şahin, D., ve Aydın, O. (2005). Saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yükleme yanlılığının cinsiyete bağlı olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 57-59.
- Aktürk, F. M. (2015). *Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmış yüksek lisans tezi.
- Alink L. R. A., Mesman, J., van Zeijl J., Stolck, M. N., Juffer, F., Koot, H. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van Ijzendoorn, M. H. (2006). The early childhood aggression curve: Development of physical aggression in 10- to 50- month-old children. *Child Development*, 77(4), 954-966.
- Alisinanoğlu, F., ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 93-110.
- Amin, F. M., Behalik, S. G., & El-Soreety, W. H. (2011). Prevalence and factors associated with aggression among preschool age children at Baraem Bader Nursery School in Al-Asher 10th of Ramadan city, Egypt. *Life Science Journal*, 8(4), 929-938.
- Anderson, L. S. (1992). *Dealing with angry child*. USA: Government Printing Office.
- Andı, F. T. (2014). *Okul öncesi çocuklarda öğretmen tarafından ölçülen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Haliç Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Arkonaç, A. (2003). *Psikoloji-zihin süreçleri bilimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arnott, B., & Brown, A. (2013). An exploration of parenting behaviours and attitudes during early infancy: Association with maternal and infant characteristics. *Infant and Child Development*, 22, 349–361.
- Aslan, A. K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(1), 25-33.
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ay, B. S. (2017). *Korkusu olan ve olmayan 3-6 yaş arası çocukların, anne baba tutumlarının ve anne baba kaygısının çocukların korkularına olan etkisinin incelenmesi*. Arel Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aydoğdu, F., ve Dilekmen M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Ballard, M. E., Rattley, K. T., & Fleming, W. C. (2004). School aggression and dispositional aggression among middle school boys. *Research in middle level. Education Online*, 27(1), 1-11.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman: New York.
- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63(3), 575-582.
- Batool, S. S., & Bond, R. (2015). Meditational role of parenting styles in emotional intelligence of parents and aggression among adolescents. *International Journal of Psychology*, 50(3), 240-244.
- Bauman Z. (2000). *Ölüm ve ölümsüzlük ve diğer yaşam stratejileri*. N. Demirdöven (Ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baymur, F. (1985). *General psychology*. İstanbul: İnkılâp.
- Bedge, Z. (2015). *Öğretmen ve ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Karabük Üniversitesi:

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Berkowitz, L. (1989). Frustration -aggression hypothesis: Examination and reformulation. *Psychological Bulletin*, 106(1), 59-73.
- Bernstein, D. A., Clarke-Stewart, A., Roy, E. J., Srull, T. K., & Wickens, C. D. (1994). *Psychology*. USA: Houghton Mifflin Company.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne babanın bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Arel Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bornstein, L., & Bornstein, M. H. (2007). Parenting styles and child social development. In: R. E. Tremblay, R. G. Barr ve RDeV Peters, (Eds). *Encyclopedia on Early Childhood Development* [online]. Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development; URL: <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textes-experts/en/654/parenting-styles-and-child-social-development.pdf> . Erişim tarihi: 05/06/2019.
- Bostan, G., ve Kılıçgil, E. (2008). Beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencisi olan ve olmayan Ankara üniversitesi öğrencilerinin saldırganlık boyutu. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 133-140.
- Boxer, P., & Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*, 31(2), 1-17.
- Bozdemir, F., ve Gündüz, B., (2016). Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkileri. *International Journal Of Human Sciences*, 13(1), 1797-1814.
- Braza, P., Carreras, R., Munoz, J. M., Braza, F., Azurmendi, A., Pascual-Sagastizabal, E., Cardas, J., & Sanchez-Martin, J. R. (2015). Negative maternal and paternal parenting styles as predictors of children's behavioral problems: Moderating effects of the child's sex. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 847–856.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cai, X., Kaiser, A. P., & Hancock, T. B. (2004). Parent and teacher agreement on child behaviour checklist items in a sample of preschoolers from low income and predominantly African American families. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33(2), 303-312.

- Campbell, S. B. (1995). Behavior problems in preschool children: A review of recent research. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 36(1), 113-149.
- Canabakan Koç, N. (2015). *Okul öncesi dönem adaptasyon sürecinde ayrılık anksiyetesi bozukluğu geliştirilmiş 48-66 aylık çocuklarda ebeveyn tutumlarının etkisi*. Beykent Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Car, K. B., Pešic, M. H., & Panescu, O. (2014). Differences in implicit conceptualization and attribution of the preschooler aggressiveness in relation to gender, education and subjectiveness of the parent. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 127, 164-168.
- Chen, X., Huang, X., Chang, L., Wang, L., & Li, D. (2010). Aggression, social competence, and academic achievement in Chinese children: A 5-year longitudinal study. *Development and Psychopathology*, 22, 583–592.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Crnic, K. A., Gaze, C., Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behavior at age 5. *Infant and Child Development*, 14, 117-132.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Başarıya götüren aile*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve davranışları: Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2012). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A., ve Şahin, Z. S. (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çetinkaya, N. (2016). *4-5 yaş arası okul öncesi çocukların sosyal-duygusal uyumu ile anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki (Kars İli Örneği)*. Kafkas Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 19-23.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496. doi:10.1037/0033-2909.113.3.487

- Demircioğlu, H. (2012). *Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevlerine ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Derman, M. T., ve Başal, H. A. (2013). Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Dervent, F. (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile sportif aktivitelere katılımla ilişkisi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Dewi, K. S., Prihatsanti, U., Setyawan, I., & Siswati. (2015). Children's aggressive behavior tendency in Central Java Coastal Region: The role of parent-child interaction, father's affection and media exposure. *Procedia Environmental Sciences*, 23, 192-198.
- Dinđer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Dizman, H., ve Gürsoy, F., (2005), İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 437-446.
- Doğan, A. Ö. (2012). *Okul öncesi eğitim alan çocukların özgürlük kavramını algılayışlarına ilişkin bir çalışma (İstanbul İli Örneği)*. Yeditepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Durmuşoğlu Saltalı, N., ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Efe Azkeskin, K., Güven, G., Güral, M., ve Sezer, T. (2013). Parenting styles: Parents with 5-6 year old children. *Journal of Educational and Instructional Studies*, 3(1),

74-82.

- Efiliti, E. (2008). Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 213-230.
- Ekşi, A. (1999). *Ben hasta değilim*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(17), 88-96.
- Erginbay, Ş. (2014). *Ortaokul 5. ve 8. sınıflarda algılanan anne baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarıya etkisi*. Fatih Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Eroğlu, M. (2014). *0-6 yaş arası çocuğa sahip anne babaların sosyo ekonomik durumlarının ve benlik saygılarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi*. Toros Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Fagot, B. I., & Leve, L. D. (1998). Teacher ratings of externalizing behavior at school entry for boys and girls: Similar early predictors and different correlates. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 39(4), 555-566.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal psikoloji* (Çev. A. Dönmez). İmge kitabevi.
- Freud, S. (1971). *Psikanalize giriş dersleri [Introductory lectures on psychoanalysis]*. (Çev. Selçuk Budak), Ankara: Öteki Yayınevi.
- Fromm, E. (1973). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri [The anatomy of human destructiveness]*. (Çev. Şükrü Alpagut), İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gençtan, E. (1996). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gençtan, E. (2013). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gifford-Smith, M. E., & Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance, friendships and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41,

235- 284.

- Ginott, H. G. (2011). *Anne baba ve çocuk arasında*. (Çeviren: Arzu Tüfekçi). İstanbul: Okuyan Us Yayınları
- Gök, D. (2010). *Anne tutumlarının öğrencilerin başarıları ve yetenekleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. İnönü Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gözübüyük, N. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. Adnan Menderes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gülay, H. (2008). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Günindi, Y., ve Giren, S. Y. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 349-361.
- Hale, R. (2008). Baumrind parenting styles and their relationship to the parent developmental theory. Pace University: Unpublished doctoral dissertation.
- Halpenny, A. M., Nixon, E., & Watson, D. (2010). *Parents' perspectives on parenting styles and disciplining children*. Dublin: Minister for Health and Children.
- Hanımoğlu, E. (2010). Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumu arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 351-366.
- Hatunoğlu, A. (1994). *Anne baba tutumları ile saldırganlık arasındaki ilişkiler*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Holden, G. W., & Buck, M. J. (2002). Parental attitudes toward childrearing. M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* içinde (s. 537-562). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- İkiz, F. E., Mete Otlu, B., & Ekinci Vural, D. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen

- problem davranışlar: Öğretmenlerin değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 216-229.
- İkiz, S., ve Öztürk Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175.
- İnanç, L., Altıntaş, M., ve Barış, T. (2017). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişki. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1731-1745.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişimi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- İnci, M. A., ve Deniz, Ü. (2015). Babaların tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1-9.
- Jersild, A. T. (1979). *Çocuk psikolojisi*. (Çeviren: Gülseren Günçe). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.
- Kadan, G. (2010). *Okul öncesi dönem çocuklarında (4-6 yaş) saldırganlık davranışını etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kahraman, G. (2016). *Okul öncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uyum yeterliliklerine etkisinin araştırılması*. Beykent Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kandır, A., ve Alpan, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14, 33-38.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karaca, N. H., Gündüz, A., ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karakuş, G., Öztürk, Z., ve Tamam, L. (2012). Ölüm ve ölüm kaygısı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 21(1), 42-79.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, B. Z. (2000). *Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek

lisans tezi.

- Karataş, S. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. URL: aves.akdeniz.edu.tr/imageOfbyte.aspx?Resim=8&SSNO=13&USER=3180
Erişim tarihi: 05/07/2019.
- Kartal, H., ve Bilgin, A. (2009). Anne-babaların kız ve erkek çocuklarına uyguladıkları psikolojik saldırganlık davranışları. *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 230-241.
- Kashasu (Xhelilaj), L., Dibra, G., Osmanaga, F., & Bushati, J. (2014). The relationship between parental demographics, parenting styles and student academic achievement. *European Scientific Journal*, 10(13), 237-251.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü*. İstanbul Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kaynak, K. B., Kan, A., ve Kurtulmuş, Z. (2016). 36-72 aylık çocuklara yönelik "Saldırganlık Yönelim Ölçeği" geliştirme çalışması. *Turkish Studies*, 11(3), 1457-1474.
- Kızıldağ, S. (2009). *Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Köknel, Ö. (1982). *Kaygıdan mutluluğa: Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. (2011). Kültür ve gençlik sorunları. H. Yavuzer, (Ed.) *Anne baba tutumları* içinde (s. 11-41). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Köksal, B. (2016). *Özel bir okulda okuyan 2-6 yaş arası çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Beykent Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kulaksızoğlu A. (1999). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lin, Y.-C., Billingham, R. E. (2014). Relationship between parenting styles and gender role identity in college students. *Psychological Reports: Relationships and*

Communications, 114(1), 250-271.

- Lonigan, J. C., Bloomfield, B. G., Anthony, J. L., Bacon, D. K., Phillips, B. M., & Samwel, C. S. (1999). Relations among emergent literacy skills, behavior problems and social competence in preschool children low and middle-income backgrounds. *Topics in Early Childhood Special Education*, 19(1), 40-53.
- Lopes, D. R., van Putten, K., & Moormann, P.P. (2015). The impact of parental styles on the development of psychological complaints. *Europe's Journal of Psychology*, 11(1), 155–168.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction*. P. H. Mussen, (Ed.). *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* içinde, (s. 1-10). Newyork: Wiley.
- Monks, C. P., Ruiz, R. O., & Val, E. T. (2002). Unjustified aggression in preschool. *Aggressive Behavior*, 28, 458-476.
- Mustonen, A., & Pulkkinen, L. (1993). Aggression in television programs in Finland. *Aggressive Behavior*, 19(3), 175-183.
- Mutallimova, S. (2014). *Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Arel Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Nazik, B. (2001). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık
- Olçay, O. (2008). *Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Önal, E. E. (2011). *Saldırganlık ve saldırganlık nedenlerine ilişkin kuramlar*. URL: https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_7195.htm Erişim tarihi: 1 Temmuz 2009.
- Öngören Özdemir, S., ve Tepeli, K. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etme stratejilerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 51-70.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21, 9-18.

- Özbey, S., ve Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Özcan, H. (1996). *İlkokul öğrencilerinin özgüvenleri, akademik başarıları ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özdoğan, B. (1982). Dokuz yaş çocuklarında davranış bozukluklarının çevresel nedenleri. *Psikoloji Dergisi*, 14(15), 39-44.
- Özel, E. (2014). *5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin aile çocuk ilişkisine etkisi (Malatya İli Örneği)*. İnönü Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özerk, H. (2006). *Ana babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumlarının, bilgi düzeylerinin ve 11-18 yaş grubu öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkardeş, O. G. (2012). *Baba olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özmen, A. (2004). *Seçim kuramı ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Öztabak, M. E. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Karabük Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özyürek, A., ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Pettit, G. S. & Dodge, K.A. (2002). Family adversity, positive peer relationships and children's externalizing behavior: A longitudinal perspective on risk and resilience. *Child Development*, 73(4), 1220-1237.
- Philips, N., Sioen, I., Michels, N., Sleddens, E., & De Henauw, S. (2014). The influence of parenting style on health related behavior of children: Findings from the ChiBS study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11, 1-14

- Pihgin, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. (Çev. A. Y. Gök). İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Polat O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Derya Yayınları.
- Rosen, L. D., Cheever, N. A., & Carrier, L. M. (2008). The association of parenting style and child age with parental limit setting and adolescent MySpace behavior. *Journal of Applied Development Psychology, 29*, 459-471.
- Sailor, D. (2004). *Supporting children in their home, school and community*. Boston: Pearson Press.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Atli, S., ve Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(3), 972-991.
- Sayıllı, M. (2007). Erik Erikson: Psikososyal gelişim dönemleri ve kimlik. A. S. Aysev ve Y. Taner (Ed). *Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları içinde* (s. 23-37). İstanbul: Golden Print.
- Sayın, U. (2014). *48-72 aylık çocuklardaki saldırganlık davranışlarına müdahale yöntemi olarak ebeveyn eğitim programı geliştirilmesi ve etkililiğinin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Scaglioni, S., Salvioni, M., & Galimberti, C. (2008). Influence of parental attitudes in the development of children eating behaviour. *British Journal of Nutrition, 99*, 22-25.
- Schick, A., & Cierpka, M. (2016). Risk factors and prevention of aggressive behavior in children and adolescents. *Journal for Educational Research Online, 8*(1), 90-109.
- Secher, M. (2014). *Batı Trakya örneğinde okul öncesi ve anaokulu davranış ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması*. Trakya Üniversitesi: Yayınlanmış yüksek lisans tezi.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, L. (1985). *Change in women's perception of parental child-rearing practices, attitudes and beliefs in the context of social change in Turkey*. Boğaziçi University, Unpublished master's thesis, İstanbul
- Shuerger, J. M. (1979). Understanding and controlling anger. S. Eisenberg ve L. E. Patterson (Ed.). *Helping clients with special concerns*, (s. 79-102). London: Houghton Mifflin Company.

- Snyder, J., Stoolmiller, M., Wilson, M., & Yamamoto, M. (2003). Child anger regulation, parental responses to children's anger displays, and early child antisocial behavior. *Social Development, 12*(3), 335-360.
- Starzyk, K. B., & Marshall, W. L. (2003). Childhood family and personological risk factors for sexual offending. *Aggression and Violent Behavior, 8*, 93-105.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 42-59.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*(44), 35-58.
- Şahan, M. (2007). *Lise öğrencilerinde saldırganlığı yordayıcı bazı değişkenlerin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şanlı, D., ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*, 31-48.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Şendil, G., ve Kaya Balkan, İ. (2005). *Anne baba olmak*. İstanbul: Morpa.
- Tan, H. (1970). Akademik psikolojide ego veya benlik (self) kavramı. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2*(1), 3-16.
- Taner Derman, M., ve Başal, H. A. (2013). Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 115-144.
- Tanwar, K. C., & Priyanka. (2016). Impact of media violence on children's aggressive behavior. *Indian Journal of Research, 5*(6), 241-245.
- Temel, D. (2018). *Yerleşim yerlerine göre anne baba tutumlarının okul öncesi çocukların sosyal becerilerine etkisi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Séguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo P. D., Boivin, M., Pérusse, D., & Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics e_dergi, 114*, 43-50. <http://www.pediatrics.org/cgi/content/full/114/1/e43> Erişim tarihi: 02/07/2019.

- Tezel, F. Ş., ve Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(1), 39-48.
- Tiryaki, Ş. (2000). *Spor psikolojisi, kavramlar, kuramlar ve uygulama*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayın Evi.
- Turner, P. H., & Haris, M. B. (1984). Parental attitudes and preschool childrens social competence. *The Journal of Genetic Psychology*, 144, 105-113.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Türkoğlu, B. (2019). Preschool teachers' perspectives on aggressive behaviors in children: A qualitative study. *Journal of Education and Training Studies*, 7(2), 169-183.
- Ucur, Z. E. (2005). *Farklı aile tutumlarının okul öncesi dönem 5 yaş çocuklarının bilişsel performans düzeylerine etkisi*. Maltepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Uçar, E. (2017). *Okul öncesi dönem (48 - 72 ay) çocuklarında ilişkisel ve fiziksel saldırganlığın mizaç ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Haliç Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Uyanık Balat, G. (2010). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 89-99.
- Uyanık Balat, G., Şimşek, Z., ve Akman, B. (2008). Okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmeleri açısından karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 263-275.
- Uysal, H., ve Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 328-345.
- Ülgen, G., ve Fidan, E. (2005). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ünal, G. G. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranışlarıyla anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Var, L. (2008). *Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Walker, S. (2004). Teacher reports of social behavior and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*, 34(1), 13-28.
- Wood, J. J., Cowan, P. A., & Baker, B. L. (2002). Behavior problems and peer rejection in preschool boys and girls. *Journal of Genetic Psychology*, 163(1), 72-89.
- Wrickel, A., & Allen, L. (1987). *Preventing maladjustment from infancy through adolescence*. Beverly Hills: Sage Publication.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Anne baba tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H. (2013). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y. (2009). *Saldırganlığı önlemeye yönelik psiko-eğitim programlarının lise öğrencilerindeki etkisinin incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Çalışan anne ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldırım, E. (2008). *Çocuk ve televizyonda şiddet: 5 yaşındaki çocukların anne - babalarının televizyondaki şiddetin saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yıldız Bıçakçı, M. (2004). *Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anne baba tutumlarını algılamalarının ve benlik imajlarının incelenmesi*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yıldız, E., ve Erci, B. (2011). Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar, *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-baba tutumları ile ilköğretim İkinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özerkliklerinin gelişim arasındaki ilişkinin incelenmesi*.

Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Yörükoğlu, A. (1986). *Gençlik çağı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlar.

Yörükoğlu, A. (2014). *Çocuk ruh sağlığı* (34. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Zengin, E. (2008). *Anne baba tutumları ile ergen saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Zeteroğlu, E. Ş. (2014). *Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zeka alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Uludağ Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.

T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 77157353-821.99-E.18182665
Konu : Veri Toplama Talebi

03/10/2018

İL MAKAMINA

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Cansın Ebru YILDIZBAŞ'ın "Okul Öncesi Dönem Çocukların Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu yüksek lisans çalışması kapsamında İlimiz Edremit,İpekyolu ve Tuşba ilçeleri ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere ölçek/anket uygulama çalışması hususundaki yazıları incelenmiştir.

Söz konusu anket uygulama çalışması Müdürlüğümüzce oluşturulan " Anket Uygulama ve Araştırma İzin Talepleri Komisyonu" tarafından incelenmiş olup 28/09/2018 tarih ve 8 nolu karar ile belirtilen açıklamalar doğrultusunda uygulanması;Ayrıca denetimleri ilgili okul, ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere derslerin aksatılmaması kaydıyla ve gönüllülük esasına göre yapılması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Adem ÇİFTÇİ
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Uygun görüşle arz ederim.

Hasan TEVKE
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
03/10/2018

Sinan ASLAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Abdurrahman Gazi Mah.İskele cad.Çalı durağı 65040 VAN
Elektronik Ađ: <http://van.meb.gov.tr>
e-posta: ahperiaras@hotmail.com

Bilgi için: P.ARAS
Tel: 0 (432) 222 41 62
Faks: 0 (432) 222 41 61

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6a12-092e-3c1c-a6f3-7d6a kodu ile teyit edilebilir.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

05.12.2019.

Tez Başlığı / Konusu

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam ..102... sayfalık kısmına ilişkin, 02.12.2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından ..T.C. S. T. S. ..intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ..20..... (..yüzde...20...) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

05.12.2019.
...Cansın Ebru... YILDIZBAŞ
Adı, Soyadı, İmza C. Ebru

Adı Soyadı : ...Cansın Ebru... YILDIZBAŞ
Öğrenci No : ...1694000114
Anabilim Dalı : ...Eğitim Bilimleri... Anabilim Dalı
Programı : ...Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK

...../...../201.....

İkbal Tuba Şahin Sak

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR

06.12.2019

Servet CAN

Enstitü Sekreteri